

Музично-Літературний Журнал
Bandura
Бандура

Year 4

ЛИПЕНЬ — 1984 — JULY

Number 9—10

ЖОВТЕНЬ — 1984 — OCTOBER

"БАНДУРА"

КВАРТАЛЬНИК

Видає Школа Кобзарського Мистецтва
в Нью-Йорку

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Школи Кобзарського Мистецтва

Редакція застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Статті, підписані авторами не обов'язково висловлюють погляди чи становище Редакції. Передрук дозволений за поданням джерела.

ВСІ МАТЕРІЯЛИ ДО РЕДАКЦІЇ
ПРОСИМО СЛАТИ НА АДРЕСУ:

SCHOOL OF BANDURA

84-82 164th Street

Jamaica, N.Y. 11432

Літературно-мовний редактор
Борис Берест

Графічне оформлення: В. Пачовський

"BANDURA"

A Quarterly Magazine Published
by the New York School of Bandura

The Publisher reserves the right to edit all submitted materials. Submitted articles, signed by the author, do not necessarily reflect the official views of the "Bandura".

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Америка:

Річна передплата — \$13.00

Поодиноке число — \$5.00

Канада:

Річна передплата — \$14.00

Поодиноке число — \$6.00

Інші країни:

Річна передплата — \$17.00

Поодиноке число — \$7.00

ЧИТАЙТЕ — РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ
ПРИСІДНУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

для

КВАРТАЛЬНИКА
„БАНДУРА“

ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИДАННЯ

квартальника
„БАНДУРА“

залежить тільки від Вас!

SUBSCRIPTION PRICE LIST

U.S.:

Annually — \$13.00

Per issue — \$4.00

Canada:

Annually — \$14.00

Per issue — \$6.00

All other countries:

Annually — \$17.00

Per issue — \$7.00

Subscription in U.S. Dollars only.

The Bandura Magazine is an important Quarterly Journal devoted to Ukrainian folk music. Urge your friends to subscribe today!

The Bandura Magazine cannot be published without your support

Дорогий Наш Батьку Кобзарю!

Ми, молоді бандуристи, Твої послідовники, ансамбль «Гомін степів», що його Ти був хресним батьком, прощаємо Тебе у вічність і даруємо Тобі символічний український вінок, в якому вплетені українські квіти, а всередині городчик з українською землею; соломка-хрестик з полтавської пшениці, волошка із могили нашого Кобзаря і Батька Тараса Шевченка з Канева, один камінчик із Собору св. Софії у Києві, а другий — з Печерської Лаври, калиновий листок із могили Івана Котляревського і лілея також з твоєї рідної Полтави. Візьми цей вінок із рідними символами і нашу любов та занеси до самого Бога. А ми Тобі клянемося, що Твій посів будемо плекати і Ти будеш завжди жити в звуках бандур і наших пісень!

Ліда Чорна

ПРОЩАЙ, КОБЗАРСЬКИЙ БАТЬКУ, ГРИГОРІЮ КИТАСТИЙ!

Я говорю голосом всієї кобзарської молоді, коли називаю Покійного нашим кобзарським батьком, бо Він був наш пан-отець, звінчавши багатьох із нас з бандурою, та благословив нас у кобзарську дорогу. Знав і любив кожного із нас, молодих бандуристів і бандуристок.

Бо ж Григорій Китастих завжди мав для нас відкриті двері та відкрите серце. Щоліта перебував на кобзарських таборах. Роками працював із підростаючими бандуристами, де б не жив. Писав молодим кобзарям музику. Відвідував та помагав нашим молодечим ансамблям. Словом, плекав нас, даючи нам не лише основи гри на бандурі, але й любов до неї та глибоке відчуття до української пісні.

Де інші музиканти такого високого калібру може себе віддалили б від такого, Григорій Китастих (або «Ейч Кей», як ми його з теплотою звали) завжди був готовий із молоддю працювати. Із завзяттям вчив початківців, виходив на сцену з бандурою разом з малими учнями, які ледве бандуру тримали, клав на ноти простенькі вправи та пісеньки, їздив сам у далекі дороги, щоб нам передавати кобзарське мистецтво в таборах і на семінарах.

Ще понад цим він цікавився кожною молоддю кобзарською особою — нашим життям, нашими вигодами і невигодами, нашими радостями і проблемами. З нами разом проводив час не тільки на лекціях, пробах чи концертах — але також з нами й товаришував. «Ейч Кей» був для молоді не лише диригент, керівник та учитель — він був до останку свого життя наш щирий приятель.

Лишайся у нас спомини не тільки його музичної праці з нами, але й тих всіх чудових днів, коли він разом з нами у гурті розмовляв, жартував, оповідав, співав, обмінювався думками...

Своєю скромністю та теплотою захопив сотні молодих українських душ. Ми ніколи не забудемо, не могли б забути нашого кобзарського батька, бо ж Він залишив частину себе у кожного із нас.

Тому від себе, від молоді Капелі Бандуристів, від Товариства Українських Бандуристів вільного світу, від всієї кобзарської молоді кажу, що ми не дозволимо, щоб ідея, за яку Григорій Китастих віддав стільки труду та душі, згасла. Ця ідея — кобзарство, а у цьому, бандура, мистецтво, відчуття до народної пісні та любов до свого народу. І ця ідея, хоч стратили ми її найбільшого носителя, буде у нас горіти палким вогнем — вогнем, що його Він запалив у наших серцях.

Буде жити не лише пам'ять про Григорія Китастого — буде жити кобзарська ідея у нас і через нас.

Микола Дейчаківський

НАД КОБЗАРЕВОЮ МОГИЛОЮ

Григорієві Китастому

Ой, на кручі, на вершині
Кінь крилатий іскри креше,—
Та не стане Тобі легше
Вікувати у чужині.

Ой, схилюся над Тобою,
Коли сонце у zenіті,
Придніпровною вербою,
Найніжнішою у світі.

Незабудьки хтось посадить,
Щоб воскресли очі сині.
Шарудить іржа досади
У німому голосінні...

Нанижу на струни зорі,
Коли місяць буде вповні...
Лине степ у сні прозорі,
Тупотять козацькі коні...

Юрій Коломисць

КОБЗАР ІЗ КОБЕЛЯК

Г.Т.Китастому

Напився Ворскли на
обід
і скроні хмар надів на
плечі
і вічний чортик виліз
з печі
на цвіркуна чавунний
плід.
Усе на звуки проміняв
безсило
із Кобеляк чумарку
сиву
і кобеляк у струни
заховав
із кобзи віспу дуже
синю.
Із кафлів півні сіли
в кухоль,
а зла личина в'їлась
в вухо
аж до небес посухи.
І повінь, повінь, аж
до сліз,
аж до лушпини гніді
пальці
Стукальці танців й
очерет
і дума з медом уст
дзеркалець.

СЛОВО о.В.БАЗИЛЕВСЬКОГО НА ПАНАХИДІ ЗА ДУШУ СВ.П. П.ГРИГОРІЯ КИТАСТОГО

в Катедрі св. кн. Володимира в Нью-Йорку 16 травня 1984 року
в сороковий день смерти

Сьогодні, в сороковий день з дня смерти нашого незабутнього великого кобзаря Григорія Китастого, ми зійшлися, щоб помолитися за його шляхетну душу, бо Свята наша Церква навчає нас обов'язку молитись за душі новоспочилих упродовж сорока днів, а зокрема і особливо в сороковий день смерти.

40 — це сакраментальне число. Пригадаймо 40 днів і 40 ночей світового потопу, кару Божу за великі гріхи людей, 40 днів посту і молитви пророка Мойсея на горі Синай перед одержанням від Бога Десяти Заповідей Божих, 40 днів посту і молитви Ісуса Христа перед виходом Його на проповідь Святого Євангелія, 40 днів перебування Ісуса Христа на землі після Воскресіння, перед Вознесінням на небо.

Колись давно св. Макарій Олександрійський запитав Ангела, який супроводжав його в пустелі, коли і чому святі Отці Церкви встановили потребу молитви за душі спочилих у третій, дев'ятий і сороковий день. Ангел відповів, що на третій і дев'ятий день душі покійників возносяться на переднє поклоніння Творцеві, а в сороковий день на останнє поклоніння, коли Суддя Вічний визначає душі покійника відповідне по її ділах за життя на землі місце перебування.

Тому ми й зібралися сьогодні, саме в цей сороковий день смерти брата нашого Григорія, щоб своїми щирими молитвами допомогти світлій його душі предстати третій раз перед Суддею Вічним.

Приносячи наші світлі молитви за світлу душу брата нашого Григорія, мабуть, не в одного з нас з'явиться питання: «А де цей наш світильник кобзарського мистецтва брав силу, надхнення і витривалість на свій велетенський подвиг праці, живучи в таких невідрадних умовах, спершу під владою червоного антихриста, а пізніше на вигнанні?»

Може на це питання дасть нам пояснення-відповідь другого обдарованого музиканта, світової слави Ван Клайберна, який, як і був брат наш Григорій, є глибоко віруючим християнином. На запитання одного журналіста, який є сенс його обдарування, Ван Клайбурн відповів так: «Я відчуваю музику, як велику красу, що виходить від Бога, Доброго Творця. Краса завжди йде з божественного джерела. І музика, що так хвилює нас, є божественна тайна. Кожне мистецтво підносить і дає надхнення людині, але в музиці є щось невидиме людині. Музику тільки чують і відчувають її дію у своїй душі. Платон уважав музику так само конечною для душі, як повітря для нашого тіла. У великій музиці народжується в людині усвідомлення своєї сили і своєї обмежености. В міру того, як визріває її музичний досвід, людина все більше доторкується до безконечної глибини містичного спілкування з Богом, Всемогутнім джерелом буття».

Так сказав Ван Клайбурн, і в цій його відповіді, на мою думку, є пояснення творчости і зросту таланту нашого славного бандуриста, композитора і диригента, сл. п. Григорія Трохимовича. Він бо справді відчував музику, як велику красу, що виходить від Бога, Доброго Творця, і, думаю, саме це давало йому творчі сили, надхнення і дар композиції чи інтерпретації музичного твору. Він, напевно, як і великий філософ Платон, уважав музику так само потрібною для душі, як повітря для тіла і, мабуть, це давало йому сили і насагу творити музичні цінності до кінця життя.

В міру визрівання його музичного досвіду він усе більше доторкався до безконечної глибини мистецького спілкування з Богом. І, мабуть, це давало йому надхнення інтерпретації виконуваних творів інших авторів, а зокрема і особливо церковно-релігійних творів.

Ніколи не можна забути виконання псалма «Блажен муж» на концерті у Вашингтоні 2 жовтня 1983 р. в пам'ять жертв Великого Голоду. Це був шедевр. Не говорю вже про ентузіастичне сприймання твору двохтисячною українською аудиторією. Треба було бачити і спостерігати, з яким захопленням, з якою увагою і насолодою сприймали тодішній виступ Капелі Бандуристів, а особливо спів «Блажен муж», американці, високої класу музиканти симфонічної оркестри, які сиділи на сцені, попереду капелі. Вияв найбільшої духової насолоди, я б сказав, прямо екстази, був написаний на їхніх обличчях. Навіть їхні наче зачаровані постаті застигли в дивному спрямуванні в бік славної капелі і чудодійного диригента її, немов би в бажанні злитися з ним разом у відчутті і сприйманні того божественного співу.

Шкода, що через заборону фотографувати не зафіксували цей рідкісний момент, шкода, що не знайшлося талановитого артиста-маляра, який увіковічив би цю знаменну подію в пам'ять нашого незабутнього великого кобзарського батька Григорія Трохимовича.

Не можемо не згадати сьогодні й великого організаторського таланту нашого дорогого брата Григорія. Це ж він зумів запалити прометеївський вогонь кобзарства, а через нього і український патріотизм, у тисячах юнацьких сердець. І цей вогонь тримає при українстві тисячі молоді, які без цього були б, можливо, байдужими до українства, а то й загубленими для України.

Великого українця, великого мистця-бандуриста й композитора та диригента втратила наша громада на вигнанні й наш український народ.

Помолімося же щиро і ревно за його світлу душу та просім Господа, щоб обдарував нас рівним йому наступником.

Амінь

Адміністратор Капелі ім. Т.Шевченка — П.Гончаренко промовляє над могилою Григорія Китастого

ПРОЩАННЯ З КОБЗАРЕМ

У найкращій одежі, у вишитих сорочках, жупанах, в одностроях у бенкетовій залі зібралося майже 350 переважно середнього і молодшого віку людей. Неначе на весіллі, неначе бояри і дружки промовляли, прощалися з молодим. Із найкращими прикметниками вони говорили як про доброго товариша, про друга, який залишає своє молоде товариство. Наприкінці всі промовці по-різному, хто як умів, зі смутком, із сльозами на очах говорили: «Кобзарю, бандуристе, батьку, отамане, маєстро, друже, брате... Тебе не забудемо. Вічна Тобі пам'ять!» Такими і подібними словами на поминках в готелі «Мерріотт» бандуристи прощалися з Григорієм Китасти́м — бандуристом, композитором, диригентом Капелі Бандуристів ім. Т.Шевченка, духовним-кобзарським батьком і учителем сотень молодих бандуристів, послідовників кобзарського мистецтва, носіїв української культури.

Після тяжкої недуги, в п'ятницю 6 квітня 1984 р., на 78-му році життя упокоївся в Каліфорнії сл. п. Григорій Трохимович Китасти́й. В п'ятницю, 13 квітня, в Бавнд Бруку відправлено панахиду.

В суботу Службу Божу в церкві-пам'ятнику св. Андрія і похорон сл. п. Григорія Трохимовича очолив митроп. Мстислав та виголосив зворушливе слово. Збірний церковний хор під диригентурою Тараса Павловського, члена Капелі й учня Покійного, могутньо співав. Дуже зворушливо звучав антифон «Хвали, душе моя» з літургії композиції Г.Китастого. Хор співає: «... Співатиму Богові моєму, поки живу...», а композитор... композитор вже лежить.

На похороні й поминальному обіді зібралися родина Г.Китастого з Америки, члени Капелі, близькі друзі, земляки, широке кобзарське браття молодих бандуристів та представники українських громадських установ.

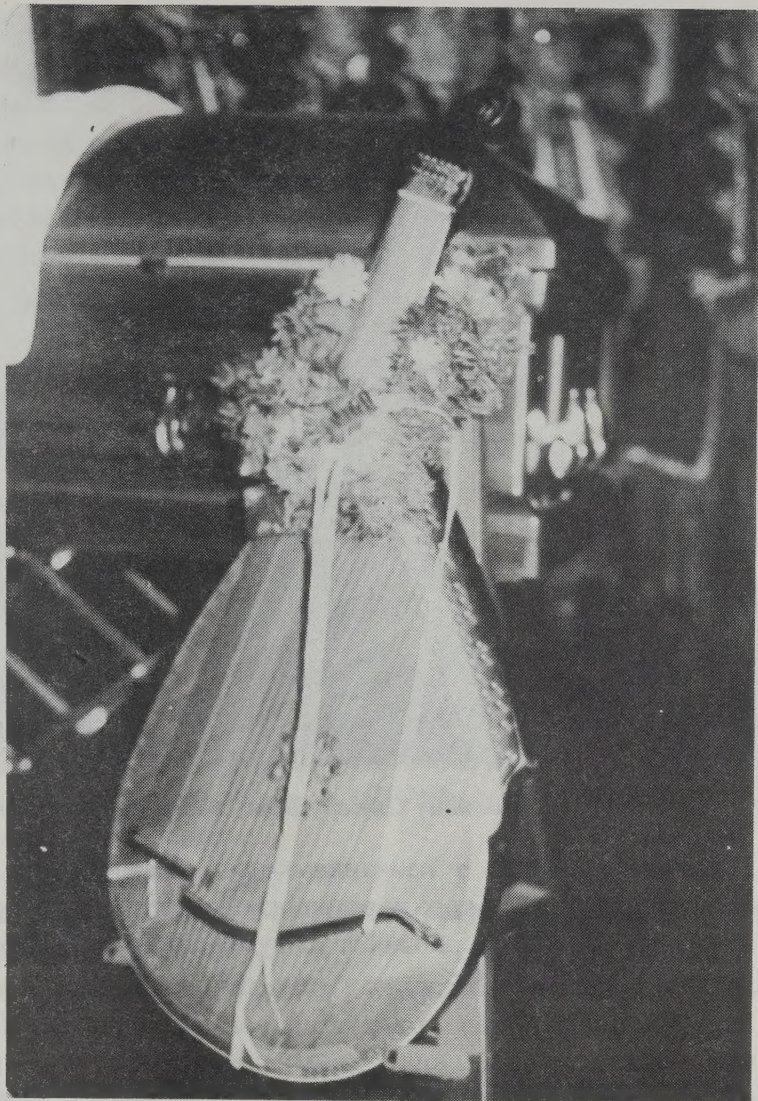
Діти й онуки Григорія Китастого із советської України не змогли приїхати ні на відвідини смертельно хворого діда-батька, ні на похорон.

Внесення труни в церкву

Бандура Григорія Китастого з вінком від бандуристів під час Заупокійної Служби Божої

До церкви домовину несли молоді капеляни, до гробу несли старші побратими-бандуристи. Над свіжою могилою прощальне слово сказали довголітні друзі та співпрацівники Покійного: Петро Гончаренко — адміністратор капелі, Євген Цюра — заступник диригента капелі й диригент Петро Потапенко. Капеляни проспівали прощальну пісню «Чуєш, брате мій».

Від ансамблю бандуристів «Гомін степів» в Нью-Йорку, якого керівником є син племінника покійного Юліян Китастий, молоді дівчата Оля Ходоба і Ліда Чорна склали вінок, в якому були вплетені символи рідної України, між ними: колосок пшениці з Полтавщини, земля з могили Т.Шевченка, калина з могили І.Франка, крихти цеглин київських церков...

На поминках Олексій Шевченко — господар — кольоритно змалював велику душу і буйне серце кобзаря, яке перестало битись. Інші промовці клаптиками змалювали, описали довгий шлях творчої мистецької праці Григорія Китастого, який ціле своє життя працював для українського народу, зберігав, прославляв та збагачував кобзарське мистецтво — українську національну культуру.

Тут молоді бандуристи пригадували відому і маловідому працю Покійного. Крім праці з Капелею ще з України, понад 30 музичних композицій та сотень обробок, в 1964 році Григорій Китастий був учителем і керівником першого ансамблю бандуристів ОДУМ-у в Чикаго, зразком якого ансамблі «розрослися, як гриби на дощі» по всій Америці й Канаді. Пригадували перші лекції, де

Заупокійну Службу Божу відправляє митрополит Мстислав

Г.Китастий, разом з навчанням групи на бандурі, прищеплював любов до бандури, до українського народного інструменту, говорив про славу й гірку долю кобзарів у минулому, про кобзарську традицію, про завдання бандуриста-кобзаря.

Порівнювали, казали, що Григорій Китастий, так само, як й Іван Багряний та Іван Смолій, любив товариство молодих людей. Він цікавився думками і поглядами молодих, любив з ними розмовляти — він був їхнім приятелем. Тому не було дивно, що на похороні було багато молодих людей, молодих бандуристів.

Пригадали й перші кобзарські табори, які ОДУМ організовував на оселі «Київ» у штаті Нью-Йорк в пізніх 60-тих роках. Григорій Трохимович був між першими мистецькими керівниками. Пізніше, зразком цих таборів, скрізь були зорганізовані кобзарські табори; Григорій Китастий відвідував їх та працював там.

Пригадували й перший курс інструкторів-бандуристів з рамені Капелі Бандуристів ім. Т.Шевченка на оселі «Діброва» коло Детройту в 1981 р. та відновлення стародавньої кобзарської традиції — одруження з бандурою. Обряд одруження провів найстарший учитель-бандурист, пан-отець Григорій Китастий. Обряд включав ритуали, хліб і сіль і, між іншим, такі слова: «Чи Ти обіцяєш бути вірним своїй бандурі, як своїй дружині?..»

Пригадався і другий курс інструкторів у 1983 році близько Клівленду, який зорганізували ТУБ у співпраці з Капелею, де Григорій Китастий повчав: «... що українська мова є законом для кожного бандуриста, що українську пісню, українську думу, кобзу, бандуру не можна відірвати від української мови». Він дав признання тим, що вживають українську мову і заохочував її плекати.

Після курсу Григорій Трохимович запросив учасників до себе у садок «під яблуню». У товариській атмосфері молодим бандуристам він таке сказав: «... ви не тільки бандуристи, ви є цвіт України, ви є кобзарі, ви несете у світ нашу думу, нашу пісню...»

На поминках молоді бандуристи пригадували також останню зустріч з Григорієм Китасти́м у Торонто 4 грудня 1983 р. на ІУ СКВУ, де Покійний керував 148-членним збірним ансамблем перед багатотисячною аудиторією. Це була нечувана подія, історична подія: «... Ще ніколи такого не було у вільному світі, і хто знає, чи й в Україні будь-коли грало стільки бандуристів на одній сцені. Далеко від рідної землі, в Торонто, зібралися і виступили на одній сцені півтори сотні кращих молодих бандуристів із усіх закутків США і Канади».

Цих бандуристів приготували переважно учні й послідовники старшого кобзаря — Григорія Кита́стого. «... Григорій Кита́стий звів інструментальні й хорові партії в одну величезну гармонійну музичну красу — кобзарську симфонію». Із усіх молодих бандуристів у вільному світі, 148 могли б колись похвалитися, що він чи вона, разом із одним із найславніших кобзарів-композиторів — Григорієм Кита́стим — були учасниками історичної кобзарської події.

Поруч з виступом у Вашингтоні в Кеннеді Сентер влітку 1983 р., виступ у Торонто на Світовому Конгресі Вільних Українців — це напевно був вершок — кульмінаційний виступ — для Григорія Кита́стого.

На поминках прощальне слово прочитали члени молодіжних ансамблів бандуристів, а саме:

- Микола Дейчаківський від Товариства Українських Бандуристів;
- Павло Пошиваник від Ансамблю Бандуристів ОДУМ-у в Чикаго, де в 1964 р. Григорій Кита́стий був першим керівником;
- Надія Блюй від Школи Бандуристів у Детройті;
- Оксана Метулинська, керівник одумівського ансамблю бандуристів «Кобзарі» в Сейнт Кетеринс (Онт., Канада);
- Валентина Родак, керівник одумівського ансамблю бандуристів ім. Г.Хоткевича в Торонто (Канада);

Родина Покійного під час панахиди

**Побратими-бандуристи несуть домовину кобзаря Григорія
Трохимовича Китастого**

— Микола Чорний, адміністратор нью-йоркської Школи Бандуристів;

— Олексій Пошиваник, голова Центрального Комітету ОДУМ-у, один із перших учнів і послідовник Г.Китастого в Чикаго, склав слово від ОДУМівської родини США і Канади. Г.Китастих був почесним членом ОДУМ-у; він написав гімн та два марші ОДУМ-у.

Слово від українських громадських установ прочитали: Віктор Педенко від громади православного собору св. Володимира в Торонто; Петро Гурський від громади Філядельфії; д-р Василь Трухлий від чикагської громади і хору «Сурма»; д-р Футей від Клівлендської Школи Бандуристів і громади; д-р Катерина Кохно — довголітній приятель родини; Юрій Іхтіяров від ОУРДП, якої Покійний був членом; пан Несенюк від СУЖЕРО; Кость Степовий від Центру УНР; Іван Олексин від УБС; Іван Павленко від братства св. Андрія в Бавнд Бруку. Було також прочитано список телеграм та листів, пересланих із співчуттям.

Молодий бандурист Микола Дейчаківський, послідовник учителя, закінчив прощальне слово так: «Від усієї кобзарської молоді кажу, що ми не дозволимо, щоб ідея, за яку Григорій Китастих віддав стільки труду та душі, згасла. Ця ідея — це кобзарство, бандура, мистецтво, відчуття до української народної пісні та любов до свого народу. Хоч втратили ми її найбільшого носія, буде у нас горіти палким вогнем — вогнем, який він запалив у наших серцях, буде жити не лише пам'ять Григорія Китастого, буде жити ідея кобзарства у нас і через нас.

Ми ніколи не забудемо — не могли б забути — нашого кобзарського батька, бо ж він залишив частину себе у кожному з нас...»

С Л А В А

Григорієві Китастому

Коли Мазепа на баскім коні
Востаннє помоливсь на степові могили,
Знялася чайка у диму, в огні,
Забилась крилами об темні небосхили.

Коли Петлюра зраний упав,
Поборюючи смертю демона облуди,
Стогнали грози глухо у степах
І блискавками падали землі на груди.

Коли дудніли воєн луни,
І смерть кружлала так у дикім шалі,
Що тільки ворони зловіщі налітали,

Озвалися не сурми, не літаври,—
Ударила бандура в усі струни,
Ударила бандура — сестра шаблі!

У пісні битви рокотали давні,
Будились лицарі, хапалися за зброю,
Піснями гоїли глибокі рани...

Як пісня, місяць у блакиті плавав,
Як пісня, лине росяне світання,
Як пісня, серце, що не відає спокою.

Ой, пісне, пісне, ти зірнице рання,
На віки вічні будеш ти такою,
Ти — слава!

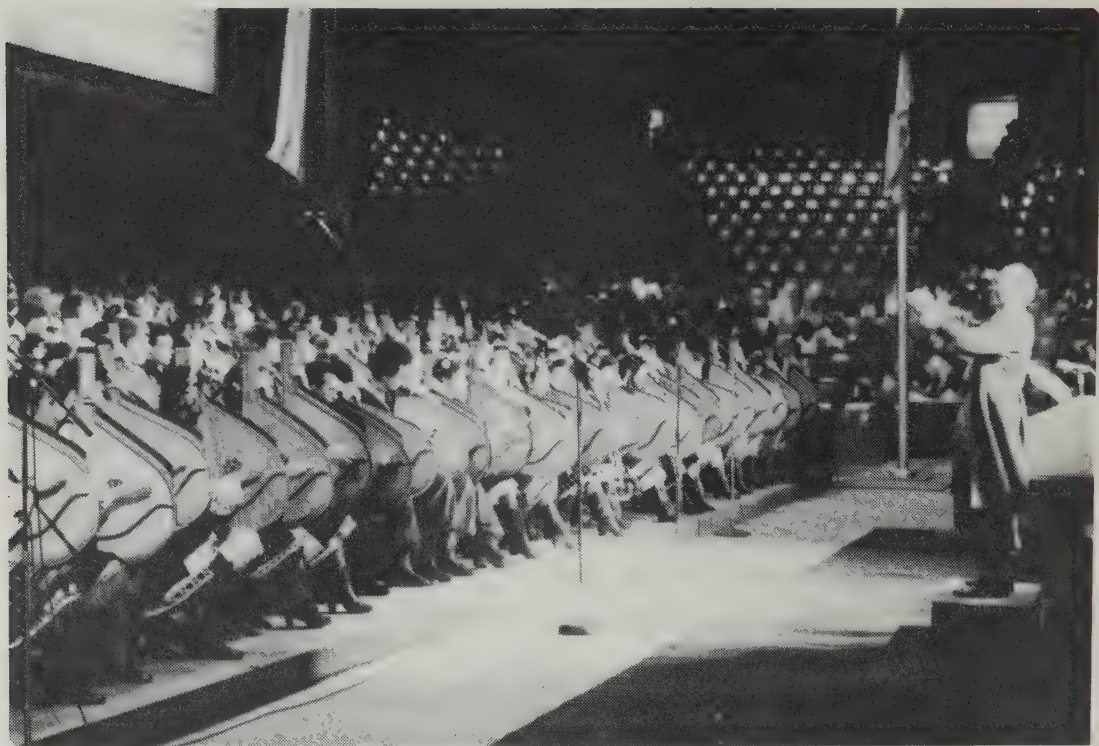
Із збірника на пошану Григорія Китастого у 70-річчя з дня народження.

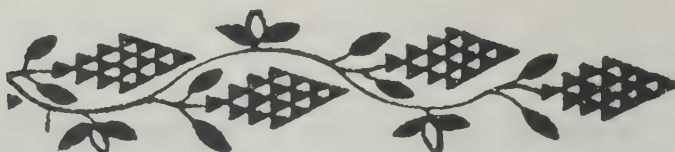
Над гробом Г.Китастого похорон відправляють митр. Мстислав із духовенством. З ним в жупанах стоять сини Покійного, Віктор й Андрій

ПРОЩАЙ, КОБЗАРСЬКИЙ БАТЬКУ, ГРИГОРІЮ КИТАСТИЙ!

Григорій КитастиЙ диригує збірним ансамблем (148 бандуристів) Америки і Канади на ІУ Світовому Конгресі СКВУ в Торонто, 4 грудня 1983 р.

Починаю це писати, а густі хмари розходяться, ніби Боже синє небо на світ хмуриться. Нагадуються сині, сині очі нашого Кобзарського Батька, їхнє безсмертне підбадьорювання, і здається, що олівець легше ходить по папері. Здається, що слова знайдуться.

Пригадую останній виступ з ним, останню пісню, що її разом ми всі заспівали:

Нема тої сили, щоб весну спинила
І квітам звеліла не рости.
Хоч матінка мила, в журбі посивіла,
Та нам присудила цвісти!

Вперед, соколи! До сонця й волі,
Як маки під бурею цвітем.
Героїв діти, ми будемо жити,
Землею володіти, залізом і вогнем!

Наталія Дмитріюк

ВОСЬМИГОДИННИЙ РОБОЧИЙ ДЕНЬ ДЛЯ МИСТЦІВ, «ДІМ БОЖЕВІЛЬНИХ» У КИЄВІ ТА ІНШЕ

(Із спогадів про мистецьке життя в ССРСР)

Юридично нібито ніякої «постанови» чи «указу» уряду й партії щодо восьмигодинного робочого дня для мистців не було, а фактично — вона була й діяла, як і кожна офіційна постанова.

Цей «указ про восьмигодинний робочий день для мистців» був виданий шляхом внутрішніх обіжників управління у справах мистецтв. Треба думати, що ЦВК та ЦК партії не відважились публікувати таку безглузду постанову.

Кремль не один раз обдурював світ такими мотивуваннями своїх постанов, як — «вимога трудящих про випуск позик п'ятирічки», про «домагання робітників підвищити виробничі норми праці», «домагання трудящих» про закриття церков і перетворення їх на безбожні клуби, музеї, на комори для збереження зерна, на стайні для худоби та конюшні, або навіть таке, як — «прохання трудящих про введення смертної кари» і т.п. всі ці побрехеньки світ міг сприймати по-різному. Але такий абсурд, таку безглузду постанову, як про восьмигодинний робочий день для мистців, світова преса сприйняла б не інакше, як уже прямий вияв божевілья цирково-акробатичних трюкачів з Кремлю. Тому, уникаючи закордонної критики, уряд ССРСР вирішив узаконити свою унікальну постанову внутрішнім шляхом.

І дійсно: як можуть витримати голосові зв'язки при восьмигодинному співові? Або — який диригент вистояв би 8 годин за пультом? Або, які треба мати музикантові легені, щоб вісім годин грати, скажім, на трубі, тромбоні чи флейті? А як з виконавцями на ударних інструментах? Це ж їм теж потрібно вісім годин бити в літаври, барабани чи тарілки?.. Все це зовні виглядає досить комічно й безглуздо. Але в дійсності така постанова для робітників мистецтва таки була і була для мистців незносною.

До загальної постанови уряду ССРСР про восьмигодинний робочий день і кару за спізнення та неявку (постанова вийшла на початку 1940 р.) мистці працювали більш-менш нормально. Диригенти чи режисери самі встановлювали норму робочих годин (2-3, а іноді брали 4 год), виходячи з практичних потреб у виконанні намічених плянів. Себто, норма праці була такою, якою керуються й користуються мистці цілого світу. При таких обставинах артисти видавали з себе максимум творчості, і наслідки їх праці завжди були ефективні. Але уряд, переслідуючи визиск трудящих, своєю постановою — прирівняв робітників мистецтва до робітників фізичної праці, виходячи з грубо-примітивного розрахунку: коли, мовляв, робітник добуває вугілля за 6 годин одну кількість, а за 8 годин більше, то те саме може зробити й мистець. Але в мистецькій праці наслідки були зворотні... Артисти, які працювали при театрах, при цій ситуації опинились ще в ліпшому становищі, ніж естрадно-концертні робітники мистецтва.

На той час приміщення державної філармонії (на Прорізній вул. м. Києва), де відбувались проби всіх мистецьких ансамблів державного значення, користувались: Державний ансамбль пісні і танку, що складався з мішаного хору, танцюристів і малої симфонічної оркестри (30 осіб), Державна Капеля Бандуристів

Побратими бандуристи ідуть
поруч аґа з домовинною коб-
заря Григорія Кигастого.

фото Ів. Корця

та артисти естради різних жанрів. Сама будівля своїм розміром була невеликою: триповерховий будинок, в якому було дві більші залі та декілька кімнат. Це приміщення пізніше серед мистців у Києві називали «будинком божевільних». Такої назви вживали між собою артисти, коли заходила мова — «де був?», «де працюєш?». На ці питання завжди чулась іронічна відповідь — «у будинку божевільних на Прорізній!». Так називали і всі сусіди, що мешкали близько цього будинку.

І дійсно, це було щось, що можна було порівняти тільки з будинком для божевільних. Криза «божевілля» приходила в цьому будинку регулярно в певні години дня, себто тоді, коли артисти, після перших чотирьох годин спільної проби (хору, оркестри чи інших ансамблів) приступали до двогодинної «індивідуальної обробки» й творили враження божевілля в будинку. Хори роздрібнювались на окремі менші групи, котрі вже самостійно проробляли матеріал. Бандуристи, кожен окремо, заучували складніші місця з репертуару, як на бандурі, так і в співі. При чому — це відбувалось в одній невеликій залі, де всі і в один час мусіли виконувати свої обов'язки.

Оркестранти симфонічної оркестри розходились по всьому триповерховому приміщенні, себто — по коридорах, східцях та інших місцях, займали для себе скрізь, де траплялось, вигідні позиції (в залежності від роду інструменту), і кожен з них мусів дві години «щось грати». Наприклад, вольторністи вправлялись у видобуванні гарного тону у своїх регістрах. Вони весь час видували тягучі звуки, котрі починались з нижніх тонів і далі, в хроматичному порядку, йшли аж до самих можливих верхніх тонів. Тромбоністи в свою чаргу поборювали специфіку свого інструменту. Група дерев'яних інструментів, як і завжди, виробляла техніку біглости. Тут же чулись «позиційні» вправи скрипалів, віольончелістів і контрабасистів, звуки яких змішувались з груповим хоровим співом, солістами та зі звуками фортепіано. До всього цього ще врзались звуки літавр, на яких вироблялась «трель», що починалась від «піано» і доводилась до «фортіссімо» в переміж з ударами в тарілки...

Натурально, всі музиканти намагались якнайсильніше грати на власному інструменті, щоб почути те, що вони грають. На фоні такої картини та того загального звукового «ефекту» можна було ще бачити по всіх кутках танцюристів, які в свою чергу проробляли потрібні їм «па». Все це разом творило собою якесь суцільне звукове і зорове пекло.

Не дивлячись на те, що мистецькі організації вдавались до Комітету у справах мистецтв і профспілки «Робмис» з проханням, аби вони звернули увагу на ті ненормальні умови праці мистців в одному приміщенні, проте, відповідь чулась завжди одна й та сама: «Ці труднощі є нормальні, що виникли у зв'язку з великим ростом соціалістичної держави»... Така відповідь звучала великою іронією на тлі того контрасту, який кидався всім у вічі з порівняння цього тісного триповерхового «будинку божевільних» до 12-поверхового будинку НКВД на Олександрівській вулиці й велетенських приміщень НКВД на вул. Короленка, Рози Люксембург та інших вулицях м. Києва.

До згаданих обставин, в яких знаходились «звичайні» робітники мистецтва, треба ще додати, що державний закон про закріплення робітників за фабриками, а колгоспників — за колгоспами, як також закон про притягнення до судової відповідальності за неявку та спізнення на працю — в однаковій мірі стосувались і робітників мистецтва.

20 хвилин спізнення на працю служило достатнім аргументом для притягнення тієї чи іншої особи до суду. Згідно кодексу державних законів за спізнення на 20 хвилин засуджували на 6 місяців грошової кари в розмірі 25% місячної платні. Такі випадки мали місце в Капелі Бандуристів. Бандуристи Тимофій Пивко (який під цю пору проживав в Детройті) та Сергій Міняйло були осуджені саме за спізнення на працю. Спізнення ж на довший час, ніж 20 хвилин часу, або випадки т. зв. «прогулу» — розглядались як державні злочини з відповідними для «злочинців» наслідками (від 2 до 5 років тюрми). Спізнення чи неявка на працю мусіли бути стверджені лікарем (у випадку хвороби) або міліцією (в інших випадках).

Часто траплялись випадки в зв'язку з несправністю міського транспорту, коли трамвай збігав з рейок і через це затримувався вуличний рух. На місце такого випадку з'являвся міліціонер, який видавав пасажирам довідку з зазначенням, на якій саме лінії трапився випадок і в котрій годині. Лікарську довідку можна було дістати лише з державної клініки після докладного лікарського дослідження та наявності певної температури або більше явних ознак хвороби. Але часто також у випадках спізнення люди, щоб уникнути судової кари, йшли до клініки й удавали із себе хворих (наприклад, на ногах чи руках насмоктували червоно-сині плями, навіть викручували собі якогось пальця, або, як це бувало частіше всього — виривали зовсім здорового зуба). Всі ці обставини сковували вільний дух мистця, згладжували суб'єктивне мистецьке «я» і перетворювали його в звичайну механічну річ для потреб і цілей комуністичної пропаганди.

Незадовго перед смертю Григорія Китастого
відвідав його син Юрко, з України

Над гробом бл. п. Г. Китастого
Зліва: Микола Дейчаків-
ський, Віктор Китастий, Євген
Цюра і Гаврило Махія. Фото Із. Корця

ПРОЩАЙ, КОБЗАРЮ!

6 квітня 1984 року о 2-й годині ранку в Сан-Дієго, Каліфорнія, перестало битися серце великого сина України — композитора, кобзаря, мистецького керівника Капелі Бандуристів ім. Т.Шевченка і громадянина ГРИГОРІЯ ТРОХИМОВИЧА КИТАСТОГО. Природа сонячної Каліфорнії сумно супроводила у вічність останнє зідхання Кобзаря. З небес падав дрібний дощ, ніжно полоскав листя, і кришталеві краплини плачем спадали з підтропічних дерев. Був ніжний ранок, як і вся маєстатність Григорія Трохимовича — ніжна, людяно-щира, до всіх привітна. Тому, може, в житті Григорій Трохимович мав нещасливі, часто похмурі етапи, що виснажували його, стримували творчий ентузіазм Богом даний.

Кобзаря між нами нема! Його серце і мистецький талант згоріли невчасно, але вічно залишаться мелодії його кобзарської творчості, що з любов'ю проймає серця українців дзвінками звуками бандур.

Григорій Трохимович народився 17 січня 1907 року в м. Кобеляки на

розлогій і співучій землі Івана Котляревського, Михайла Драгоманова, Панаса Мирного, Симона Петлюри, мистців Кричевських і митрополита Мстислава; на землі, що дала українському народові визначних діячів національної науки, культури, політики і церковно-релігійного життя. Земля Полтавщини плодюча не лише хлібом, а й національною духовістю народу українського.

Григорій Китастий — уроджений музика кобзарського мистецтва. Після закінчення Київського музичного інституту ім.Лисенка був прийнятий в Київську Капелю Бандуристів. У 1931 році Київська Капеля Бандуристів була об'єднана з Полтавською Капелею Кобзарів і прийняла назву республіканської Капелі.

Ще будучи студентом, Григорій Китастий відчував вороже наставлення інтернаціональної зграї до української культури і мистецтва. Товаришка по інституті, єврейка, звернула увагу Гр.Китастому словами: «Зачем ти изучаеш ету петлюровскую бомбу?» Так

вона назвала бандуру. Треба було молодому Китастому маневрувати між національною свідомістю та інтернаціональною дійсністю, щоб не потрапити на чорну листу націоналістів.

У час Другої світової війни, коли Німеччина напала на Радянський Союз, уряд розв'язав Капелю, а бандуристів послав солдатами на фронт. Коли німці 17 вересня 1941 року зайняли Київ, бандурист Дмитро Черненко почав збирати недобитки Капелі і в той час заснували нову мистецьку одиницю під назвою Українська Капеля Бандуристів ім.Т.Шевченка, в якій Григорій Китастий зайняв становище мистецького керівника.

Невтішні були умови життя для бандуристів і мистецького керівника у зруйнованому і голодному Києві під гітлерівською займанщиною, але Капеля під керівництвом Гр.Китастого працювала, розробляла нову по формі й змісту програму, давала місцеві концерти, які національно освідомлювали українців. Капеля встигла дати кілька десятків концертів на Поділлі й Волині, але німці побачили захоплення

населення концертами Капелі, які будили в населенні національну самобутність, зроджували войовничий настрій, а тому німці підступно вивезли Капелю до Німеччини, ніби для концертів у таборах «ОСТ», але в Німеччині членів Капелі посадили в кацет.

Про долю Капелі донеслися чутки на Україну. Українці висловлювали обурення проти брутального відношення німців до Капелі, й німці звільнили членів Капелі з кацету. Однак Капеля вже не могла повернутись до Києва, концертувала в Галичині, давала концерти для вояків УПА, що саме в той час організовувались для повстанчої боротьби.

У повоєнній Німеччині Капеля піднеслась на високі мистецькі горизонти. Поповнила склад фаховими співаками та молодими бандуристами, а в травні 1949 року виїхала до США. На новому поселенні Капеля давала концерти в містах США та Канади і завжди збирала високі признання публіки та музичних критиків Північної Америки.

Марійка Критюк і Василь Корець — члени анс. бандуристів ім. Г. Хоткевича вручають квіти маестро Г. Китастому на концерті в Месі Гал.

Торонто, 28 травня 1983 р.
Фото П. Родака

Будучи мистецьким керівником Капелі, Григорій КитастиЙ запропонував оновлену програму, а передовсім розучив і записав на плиту новий власний музичний твір на слова поета Петра Карпенка-Криниці «Поема про Конотопську битву». Нова плита з «Поемою» та іншими піснями присвячена 50-літньому ювілею Капелі. Як бачимо, Капеля без Китастого, а КитастиЙ без Капелі не могли існувати окремо. Вони природньо зрослися в одне ціле, в мистецьке братство, що разом радували сумною історичною думою, бадьорими маршами і жартівливими народніми піснями українську публіку.

На цьому місці треба пригадати людям про ювілейний концерт Капелі, що відбувся в березні 1969 року в Форд-Аудиторії м. Детройту, в якому разом з Капелею брали участь молодечі ансамблі бандуристів з Торонто, Віндзору, Чікаго та Детройту. Такого величавого концерту ніколи не мали українці в Північній Америці. Шкода, що адміністрація Капелі не записала програми концерту на плиту.

Члени капелі високо цінили мистецькі здібності Гр.Китастого, який мав мистецький розмах, стиль і ідейність. КитастиЙ — не лише мистецький керівник і композитор, він є національний композитор, якому рівного немає в цей час в екзилі й на Україні.

Згадуючи в ці траурні дні Небіжчика, славного композитора і мистецького керівника Капелі Бандуристів, треба згадати хоч дещо з його музичної

творчості, що збереглося у моїй немусичній пам'яті. А це всім відомі: «Пісня про Юр.Тютюнника», «Карпатські січовики», «Вставай, народе», «Марш поляглих», «Марш Україна», «Львівські фрагменти», «Нагадай, бандуро», «Як давно», «Марш молоді», «Поема про Конотопську битву», інструментальна мелодія «Гомін степів» та десятки аранжировок народніх пісень та релігійних мелодій. Це неповний перелік музичних творів Гр.Китастого.

Не можна забувати, що з іменем Гр.Китастого і під його творчим впливом створилися десятки молодечих ансамблів бандуристів, зокрема в США, Канаді, Англії та Австралії. Українська молодь полюбила народній інструмент бандуру і з ентузіазмом вивчає музичну культуру українського народу, поширює цю культуру в країнах поселення своїх батьків.

Григорій КитастиЙ умер фізично, але ім'я Китастого-композитора житиме століття в українському музичному світі. Григорій КитастиЙ відійшов у невідому нам вічність, залишивши в Україні дочку та сина Юрія, а в США сина Андрія — гідного наслідувача батькового кобзарського мистецтва. Передчасно, друже, відійшов від нас, осиротілих своїх побратимів-бандуристів, але пам'ять про Тебе не згасне в серцях українського народу. Хай же вільна земля Вашингтона буде Тобі вічним спочинком!

Данило Міршук

(«Народня воля», ч. 17, 26 квітня 1984 р.)

**Гей, бандуро, ти розраднице!
Грай мені на чужині!
Хай свою Вкраїну-страдницю
Я побачу хоч у сні...**

МОЇ СПОГАДИ ПРО Г.КИТАСТОГО

Нехай буйний вітер по степу пролітає,
Струни твої зачіпає,
Смутнесенько, жалібнесенько грас-вигравас.
(Дума про Козака-Бандуриста)

Смерть Григорія Китастого, якщо зважити на 77 не дуже легко пережитих ним років, не була зовсім неочікуваною. Та все ж прийшла вона дуже несподівано й передчасно. І тепер ніяк не хочеться повірити, що нашого великого будівничого бандурного мистецтва вже більше між нами немає, що його вже більше не зможу ні побачити, ні почути. Всі мої думки зараз обертаються тільки навкруг нього й навкруг нашого недовгого, так плідного для мене знайомства.

Познайомився я з Григорієм Трохимовичем вперше заочно, ще в роки мого раннього юнацтва. Познайомила мене з ним платівка Капелі ім. Т.Шевченка, пісні якої, зокрема, «Про Тютюнника» (музика Г.Китастого) й «Ой, дівчино, шумить гай» (в обробці Г.Китастого) мене прямо зачарували. Багато захоплюючого про Капелю ім.Т.Шевченка й про її керівника розповідали мені батько й дід, які мали щасливу нагоду зустрічатись з ним ще в Європі й жити з ним в однім таборі й навіть в однім приміщенні. Багато цікавого й захоплюючого розповідав і Гр.Бажул, який сам деякий час був членом цієї капелі.

Все це дуже заохотило мене стати теж бандуристом, хай не таким, як обзивалися з платівки, але все ж бандуристом.

І ось я дістав бандуру. Була це чернігівка з хроматичним звукорядом. Дістати її — я дістав, а настроїти не знав як, і ніхто мені цього показати не міг; наші бандуристи (тоді у нас уже був

невеликий ансамбль, керований Г.Бажулом) користувались інакшими — діятонічними бандурами. Довго я клопотався, як зарадити цьому лихові, й нарешті наважився, через батька, звернутись за порадою до того, хто, як мені тоді здавалось, був малодоступний для нас, простих смертних,— до керівника Капелі Григорія Китастого. Написали ми прохального листа з дуже малою надією на відповідь. І яка ж то була моя радість, коли відповідь одержали. Одержали без найменшої затримки, й відповідь не відписно-суху, а дружньо-ушасливу, написану мов би комусь із своїх рідних. В дальнішому він прислав мені ноти, надсилав поради, на що мені, як молодому початківцеві, необхідно звертати першочергову увагу, щоб навчання йшло скоріше й успішніше. І ось тепер, уже підрісши й більше пізнавши людей, я сам себе запитую, чи то багато у нас можна б знайти таких, хто попри всю свою переважаність працею, став би так клопотатися з якимсь зовсім незнайомим йому малюком з далекої малознайомої йому Австралії? Для цього дійсно треба було мати серце справжнього нашого українського кобзаря!

Пізніше, в свої 18 літ, коли я вже більш-менш оволодів бандурою й мав нагоду поїхати до «капелянської» Америки для вдосконалення своєї гри, я вже й особисто зустрівся з маестром Григорієм Трохимовичем. Зустрів він мене не як початківця, а як мов би рівного собі співпрацівника одної й тої

ж галузі мистецтва. Якийсь час я й замешкав у нього. З ранку й до вечора ми займалися якщо не грою на бандурі, то прослуховуванням грамофонних записів кращих бандуристів Америки й України, аналізуючи їхнє виконання. Григорій Трохимович все підкреслював мені особливу важливість розвитку музичного чуття виконавців, зауважуючи, що ніяка й найблискучіша техніка не в стані його заступити.

Мав на той час Григорій Трохимович кількох своїх учнів-бандуристів, і я мав можливість спостерігати й методику його навчання.

Приватне життя нашого заслуженого маестра було дуже скромним. Жив він в невеликому будиночку, обставленому лише необхідним. Був він уже на пенсії, дещо призаробляючи настроюванням фортепіано. До відходу на пенсію працював на автозаводі, на складанні авт і частково також столярем (2 мільйони українських емігрантів не могли забезпечити свого талановитого мистця, свого видатного композитора від того, щоб він не був змушуваний іти до праці з молотком та сокирою). Він дуже журився й мене попереджував, що в сьогоденні наших емігрантських умовах український мистець не є спроможним одним своїм фахом забезпечити себе хлібом на прожиток.

В минулому році я, на запрошення Григорія Трохимовича, приймав участь у концертному турне Капелі ім. Т.Шевченка по містах східної Америки. Це була найдовша моя зустріч з нашим славетним бандуристом, коли я його, на протязі більше двох тижнів, щоденно бачив, чув і виступав у його капелі під його безпосереднім диригуванням. Уже в той час Григорій Трохимович був у ненайкращому здоров'ї. Тримався він ще бадьоро й життєрадісно, але, щоб здобутись на енергію, потрібну на проведення цілого

концерту, мусів вдаватися за допомогою до медикаментів, що їх він приймав перед кожним концертом. На два концерти денно сил уже у нього не вистачало, і коли в один день, крім концерту, треба було ще й записати програму для телевізії, то для останньої вже диригував заступник його Петро Китастих. У приватній розмові він ділився, що вільно підіймати руки вище плечей йому дуже важко й що це він мусить надолужувати посиленою мімікою.

Зв'язок Григорія Трохимовича Китастого з поневоленою Україною і зворотній — України з ним був увесь час дійовим. Здійснювався він якнайрізноманітнішими шляхами й способами. В музичних колах Києва мені не доводилося натрапити на такого, хто б Китастого не знав. І в Києві, і у Львові я чув відгуки про нього, як про національного героя. Мені навіть здається, що там, в Україні, він більше знаний, ніж тут, у нас на еміграції. Записи виконань керованої ним капелі, крім того, що передавалися вільними радіостанціями Європи, Канади й Америки, доходили в Україну і в їхньому оригінальному виді. Мені доводилось не раз бачити у киян як поодинокі платівки, так і більш чи менш повні комплекти записів капелі ім. Т.Шевченка. Зокрема бачив я повний комплект і у керівника Київської капелі бандуристів, який, до речі, композиціями і музичними обробками та оркестровками Григорія Китастого дуже цікавиться й дуже високо їх цінує. Доводилось чути окремі переписи (зокрема «Слово Тараса», «Битва під Конотопом») на магнітофонні стрічки. У студентів вони розповсюджуються, як це у них говориться — «по знайомству». Книгу «Живі струни», що в ній подана історія Капелі ім.Т.Шевченка, теж доводилося бачити у киян і в оригінальному її вигляді, і в фотовідбитках.

Відомий київський музикознавець, автор підручника «Школа гри на бандурі» та ряду інших наукових праць з бандурництва, Андрій Омельченко, з певною гордістю заявляв мені, що перші лекції гри на бандурі він мав від Григорія Китастого (ще коли той працював у Київській капелі бандуристів).

Окремі музичні композиції Григорія Китастого можна почути й зі сцен київських театрів, хоч ім'я композитора й остерігаються подавати відкрито. Чув я, в Колонній залі Київської Філармонії у виконанні одного співака пісню «Як давно» (слова О. Підсухи, муз. Г. Китастого), яку публіка сприймала особливо бурхливими оплесками. На концерті в Київському оперному театрі чув «Не шкодую за літами». В Палаці Культури чув, у виконанні хору ім. Верьовки, пісню «Зелена ліщинонька» обр. Г. Китастого. В репертуарі цього хору є й «Коломийки» муз. Гнатишина (переклад для чоловічого хору в супроводі бандур Г. К.). А «Поема про Байду» муз. Г. Хоткевича (в значно змінений редакції Гр. Китастого) сьогодні виконують і хор ім. Верьовки, і Київська державна капеля бандуристів.

Отже, музична творчість Григорія Китастого, як і діяльність керованої ним капелі ім. Т. Шевченка, не залишались без впливу на музичне життя України. Можна сказати й більше. В 60-х роках, коли в Україні з'явилася була бодай маленька можливість щось сказати проти занедбання національної музичної творчості та про конечну потребу її піднесення, то на капелю ім. Т. Шевченка часто посилались як на зразок, який треба наслідувати. Варто навести хоча б такі, писані тоді рядки: «... не менш важливе — вибити ідеологічну зброю з рук української еміграції в буржуазному світі, де справа з українською піснею (капеля бандуристів ім. Т. Шевченка, капеля бандуристок ім. Пилипа Орлика в Детройті) на наш сором розвиваються так, що нам слід поставити вимогу нашого помітного пожвавлення».

Отже, тутешній емігрантський розвиток нашої національної української музики й пісні відкрито визнаний нашою дійовою ідеологічною зброєю. І це дуже добре розумів Григорій Китастий, і він кував цю зброю до останнього свого дня. За це йому вічна шана й вічна пам'ять!

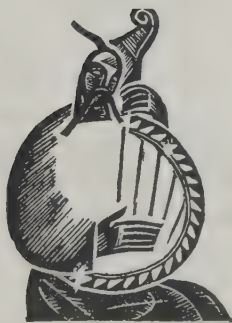
Василь Онуфрієнко

БАНДУРА

Уривок

Обійшла ти усі дороги,
Обспівала усі сади,
Нас будила у час тривоги,
Потішала у час біди.
В чужину ти пішла із нами,
Побувавши в вогні палкім,
Щоб нас тут зігрівать піснями,
Струнним словом дзвінким своїм.

Не вмирай же! Із нами всюди
Будь, як наша душа жива!
Хай свої й незнайомі люди
Чують, як наш народ співа!

БУРЖУАЗНА ГАЛИЧИНА, ТРІУМФ ШЕВЧЕНКА НАД СТАЛІНИМ І — «ВСЕ Ж ТАКИ УКРАЇНА»

(Із спогадів про першу подорож Капелі Бандуристів по «визволений» Західній Україні)

17 вересня 1939 року уряд СРСР дав наказ армії перейти західні кордони й зайняти певну частину території колишньої Польської держави.

В той же день о 1 годині дня Капелю Бандуристів було спішно викликано до штабу пропаганди оперативних військ на заході. При від'їзді з Києва нам наказано було взяти з собою лише бандури й концертне вбрання. В час одержання пропусків (спеціальний дозвіл НКВД) було затримано 4 особи з Капелі, причому — всі з басової групи. Загальний настрій капелян був нервово-метушливий. Зійшлися на пробу в цей день, як і завжди, о 10-й годині ранку. В 11-й годині прийшло розпорядження уряду про виїзд Капелі. В 1-й годині дня ми вже виїхали. А через кілька днів ми були вже в м. Проскурові.

З усього можна було зробити висновок, що нас мобілізовано на певний час для культурного обслуговування армії в поході. Та ось радіо й преса повідомили, що «доблесная Красная Армия» вже зайняла м. Тернопіль, що лежало 200-300 кілометрів від кордону, і 20 вересня в цьому місті була вже й Капеля. Щойно приїхавши до Тернополя, ми зрозуміли, для якої саме мети так спішно вивозилась Капеля з Києва. Ще не розвіявся дим з гармат, як уже на «визволених» західноукраїнських землях розпочала свою діяльність советська пропаганда...

З Проскурова до Тернополя нас везли двома відкритими автами. Такі авта були вигідні для нас лише з тих причин, що вони були відкриті й ми мали повну можливість оглядати нову для нас «буржуазну» країну і ті «злидні», з приводу яких Москва проливала десятки літ крокодилячі сльози. За триденний марш червоної армії закордонні люди вперше бачили в наших особах загадкових «советів» — підсоветських цивільних людей. Видно було, що їх усіх надзвичайно цікавило — що ж це за люди, куди вони їдуть і чого вони їдуть?.. При першій зустрічі ми радо оповідали їм, що ми — артисти-бандуристи — з Києва. І дивно для нас було, що нам не хотіли вірити. Вони й самі бачили, що ми не військові, з бандурами. Дійсно, може й артисти? Алеж, одягнені не так, як належало б артистам! Вони звикли бачити артистів добре вбраними, чистенькими, а тут? На кожному штанці — зношені, зім'яті, а то й з латками. Неохайно висять «ветхі піджачки» невиразного кольору і сякі-такі стоптані черевики видніються з-під навислих потертих штанів. Звичайно, як і в кожній подорожі — сорочки наші вже втратили свою свіжість, та ще й були ми тоді без краваток — все це доповнювало загальний вигляд «советських артистів». Крім того, будучи в дорозі на армійському положенні, ми вже декілька днів не голились, і наші обличчя були помітно зарослі. Тому люди, дивлячись на нас, — не вірили, що ми є артисти. Думали, що ми їх обдурюємо. Дивились на нас і здивовано здвигували плечима.

Переїхавши кордон, ми в свою чергу жадібно ловили кожну найменшу деталь з життя невідомого нам досі світу. Перш за все нам вкидались у вічі чепурні селянські двори, заповнені домашньою птицею й худобою. Люди виглядали пристійно, були добре відживлені, чисто одягнені (переважно в українських народніх вбраннях), почувалися певно й мали вигляд незалежних господарів своїх осель.

Останні вказівки перед виступом у Мейпліф Гарденс. Зліва Григорій Китастий, Василь Косик (Віндзор, Онт.) і Володимир Заяць (Торонто). 4 грудня 1983 р.

Фото Ів. Корця

Побачивши цей інший світ, ми відразу зрозуміли, що большевицька пропаганда займалася брехнею, немов би то в «буржуазних державах» селяни бідні й обдерті, а робітники голодні й босі. Ще три дні тому ми проїжджали по рідних землях і бачили своїх колгоспників — обдертих, голодних, пригноблених безправством, моральним та національним утиском. Цю яскраву зовнішню різницю двох світів бачили не тільки ми — бандуристи, а бачила її і мільйонна армія, що з наказу советського уряду окупувала західноукраїнську територію.

По приїзді до м. Тернополя Капелю помістили в одній шкільній кімнаті. Розстелена солома на підлозі служила нам за ліжка. Рухатись по місту нам було заборонено. Мотивувалось це тим, що, мовляв, польські патріоти стріляють з вікон по військових і цивільних людях, які приїхали зі сходу». Але крізь по місті вже їздили авта з гучномовцями й виголошували, що «в такому-то театрі, в такій-то годині — виступатиме з гостинним виступом Державна Капеля Бандуристів УССР. Вхід безкоштовний!» Це вперше Капеля мала виступати поза межами СССР. Самопочуття було інтригуюче. Чи прийдуть люди на концерт і як будуть реагувати в час виступу Капелі?..

За декілька годин перед першим виїздом Капелі на концерт наш директор (на той час — тов. Берман) дав розпорядження, щоб ми згрупувались по 2-3 чоловіка, вийшли на вулицю і йшли так групами слідом за ним, зберігаючи при тому певну дистанцію поміж групами, щоб замаскувати в цей спосіб більшу групу. Так він завів нас до крамниці готового одягу. Двері за нами було закрито, і ми зрозуміли, що купівля одягу відбудеться без черги й хапатні... Дуже дивно було нам оглядати крамницю, де повно одягу, а покупців мало, лише капеляни. В СССР завжди було навпаки: товару поступить до продажу на 50 осіб, а бажаючих купити збирається в чергу до тисячі. Це вперше наші очі плавали в кольорах одягу, а пальці лагідно перебирали вовняну тканину. Хотілось набрати одягу якнайбільше — для себе,

дружини, дітей... Але директор розпорядився взяти кожному лише одне вбрання, плащ, капелюх і дві сорочки. А ціна?! Ми заплатили за кожне вбрання по 50-60 карб., тоді як у Києві такі вбрання коштували не менше як по 1000 карб. і більше. В подібний спосіб нас завели також до крамниці з взуттям, де ми всі узулись в добрі черевики. В цей самий час ми бачили, як авта військового командування також зупинялись біля крамниць, а військовики заходили до крамниць з тією самою ціллю, що й ми, напаковували кращими товарами величезні валізи й від'їжджали з ними геть. Повертаючись до місця свого постою, ми несли пакунки з одягом і взуттям, які свідчили наочно про «переможний похід» червоної армії й «культурний»... грабунок Європи... Це були перші кроки соціалізму на Заході...

І ось, нарешті, наблизилась хвилина нашого першого виступу. Заля театру була напівпорожня. Присутні люди почували себе якось ніяково й поводити себе дуже стримано. Розмови велись пошепки, як біля труни померлого. Піднеслася завіса... При повному світлі Капеля — в складі 36 осіб — виглядали імпозантно. Але на залі — мертва тиша...

Таке несподіване поведження публіки збило з пантелику Бермана, що приготувався до «історичної» промови. Він розраховував, що при появі Капелі будуть «бурхливі» оплески, і ось саме в цей момент він тріумфально з'явиться на сцені. А тут, раптом, могильна тиша... Він, ніби крадучись, виходить на сцену. Обличчя його скривлюється в якійсь гримасі. Це він намагається до публіки зробити «милу усмішку». Найшовши центр сцени, переступив з ноги на ногу, з хвилинку подумав — і на все горло дурнувато вигукнув: «Здгавствуйте, товагищі!» Ця перша репліка, чи то з переляку, чи то з перебільшеного хвилювання — прозвучала в нього дуже дико і з великим натиском на звук «г» замість «р», а публіка — ніби її зовсім і не було в театрі... Все ж, не дивлячись на те, що на його привіт ніхто не відповів, Берман у дальшій своїй промові плів «вінок щастя», що його, мовляв, «неса партія Леніна-Сталіна для народів світу». Він називав присутніх у залі — «братами», що їх ми, мовляв, «прийшли визволити від капіталістичної експлуатації». Далі перейшов до перечислення «величезних досягнень» і опису «чудових умов життя в Радянському Союзі». Показуючи рукою на капелю, Берман продовжував: «Товариші! Немає другої країни в світі, яка б так дбала про розвиток національної культури й рідної мови, як дбає про це уряд СССР і тов. Сталін...» Ми звикли до того, що при кожній згадці імени Сталіна заля в якийсь спосіб завжди реагує, а тут — ні телень! «Капеля Бандуристів, яку ви тут бачите,— продовжував Берман,— та інші державні українські ансамблі й театри — це є наочний приклад мудрої національної політики комуністичної партії!» А в залі — ані звуку...

Нарешті Берман, закінчуючи свою промову, викрикнув тричі «ура!», повів рукою спершу в бік публіки, а потім до Капелі, крутнув головою і швидко зник зі сцени. Публіка й на цей раз лишилась німою, ні одним звуком не zareагувала на патетичний кінець промови Бермана.

Почався концерт. Програма концерту була складена лише з українських народніх пісень та окремих творів на слова Шевченка й Івана Франка. Замість пісні про Сталіна (чим завжди ми досі розпочинали свої концерти) ми почали концерт пісню «Думи мої, думи мої...». Ген-ген, десь здалека, доноситься звук бандур, прорізується щораз сильніше мелодія, вже чути хор, і ось уже вся Капеля карбує на мелодії слова Шевченка — «В Україну ідіть діти, в нашу Україну!...» Тридцять шість бандуристів з підібраними голосами, ідеально ансамбльованих, закінчували першу точку своєї програми. І ще не встигли згаснути звуки бандури,

як раптом гучні захоплені оплески сколихнули повітря в залі. Після тієї таємничої тиші, що панувала в залі від початку, ця активна реакція на пісню зворушила нас. Виходить, що слухачі не вірили словам Бермана, не вірили й нашим українським вишиваним сорочкам та широким штаням, а повірили щойно рідному слову, рідній пісні повірили, і так щиро, як тільки могли.

Контакт з братами з західноукраїнських земель було знайдено. Ми забули про все і віддалися загальному настрою. Це було перше наше духове об'єднання з українцями Галичини.

Ми пробули в Тернополі три дні, виступаючи з великим успіхом 2-3 рази денно. Хоч нам було й заборонено виходити до міста, ми щоранку йшли й розглядали місто й спостерігали все, що в ньому тоді діялось. Біля крамниць вже товпилось чимало людей. Місцеве населення поспішало обміняти польські гроші (злоті) на будь-який товар, тому радо брали, що під руки попадало. Військові авта й далі зупинялись перед крамницями, а з них висідали військові старшини з високими і навіть найвищими відзнаками, відтискували чергу на бік, заходили до крамниць і брали все, що потрапляло в руки. Солдатська маса кружляла по «товкучці» й перелапувала кожну річ. Ручні годинники переходили з рук до рук, прикладались до вуха, після чого кивком голови стверджували, що «машінка працює». Вже в руках місцевого населення замість «рублів» можна було бачити облігації державних позик сталінських п'ятирічок і навіть квитки Осоавіяхему, МОПР-у та ін. Це червоноармійці платили за годинники людям такими паперами, запевняючи їх, що це дійсні советські гроші. Бандуристи теж змішались з масою, ходили, приглядались, так само слухали хід годинників, як і червоноармійці. Але не могли нічого купити, бо грошей не було.

З Тернополя Капелю повезли по більших і менших містах Західної України, але головний напрямок був до м. Львова, столиці західноукраїнських земель. Тут готувалась головна інсценізація. Для цієї цілі з Києва підвозились потрібні мистецькі сили, як військові підкріплення для великого бою. У Львові вже можна було бачити заслужених артистів УССР, орденоносців, письменників... Всі вони також нервово бігали по крамницях і забирали рештки ще не розхоплених товарів.

30 вересня у Львівському Оперному Театрі відбулась зустріч членів українського советського уряду з інтелігенцією м. Львова. Театр був заповнений до краю. Ролі «представників Радянської України» заздалегідь були вивчені, і тому вся процедура йшла гладко, чітко і, звичайно — без єдиного російського слова. Урочисто було зачитано постанову уряду ССРСР про приєднання західноукраїнських земель до УРСР. Тут же була прочитана заздалегідь приготована резолюція цього зібрання з «подякою урядові й Сталінові за визволення й приєднання західноукраїнського населення до великої сім'ї народів»...

У великому концерті, крім Капелі Бандуристів, приймали участь заслужені артисти України і, що найбільш цікаво, — навіть було привезено з Москви заслуженого артиста ССРСР, орденоносця і лауреата Семена Івановича Козловського (з походження українець). З усього було видно, що советському урядові особливо залежало на пропаганді цього вечора, і вони робили його найефективніше.

Мету було досягнуто. Публіка, виходячи з театру, поміж собою говорила: «Бачили, добродію, — це ж Україна! Хоч і більшовицька, але ж Україна!..

ПОГАНІЙ СОН ПРИСНИВСЯ МЕНІ

Багато людей, із півтисячі їх усіх. Тут люди всякі — високі й малі, грубі й тонкі, пристійні й смішні. Поміж ними я з свічкою ходжу, ходжу і чогось — когось шукаю. І всіх я знаю, всі знайомі, навіть незнайомі стають знайомими, бо в кожного на лобі написано «східняк». Я далі з свічкою ходжу, два дні підряд ходжу і шукаю. Тільки тут і там, де-не-де побачив напис на лобі інакший, відмінний, а решта — все «східняк» і «східняк». Раптом свічка припала на пальці... я підкинувся... і пробудився зі сну.

Протираю очі, а мене штовхають і кажуть, що ми наближаємося, літак вже приземляється, ми вже вдома — у Чикаго.

Очі протер, а в мене в голові далі крутиться те саме питання. Чому тільки східняки? Чому на похороні Григорія Китастого не було багатотисячної соборної маси народу, так, як колись роками приходили на концерти, де він диригував Капелею Бандуристів.

Наш кобзарський батько ціле своє життя писав, творив, збагачував українську музичну культуру для цілого українського народу. Він писав музику на «Вставай, народе» для всіх.

Але на похороні були тільки східняки: родина з Америки, члени

Капелі, близькі друзі, земляки, широке кобзарське браття молодих бандуристів і представники українських установ, — тільки представники, і може кілька інших, так само здивованих: «... хоч би один католицький священик — хоч би з привички показався», — казали вони — їм і сумно, і соромно було. Соборної великої української маси не було, такої, яка колись, зворушена до глибини душі, давала овації маестрові.

За сотні миль, з Детройту, Клівленду, Торонто, Чикаго та інших далеко віддалених міст, було багато-багато більше людей, чим із цілого сходу США, який так близько до Бавнд Бруку. Та це ще й в суботу — не в робочий день.

Цим браком людей, цією односторонністю і байдужістю молоді люди-бандуристи були здивовані. Старі вже знали з досвіду і не дивувалися. Але для молодших це був — удар. Їхні ілюзії, їхні надії, їхні мрії, що настала толерантність, соборність й екуменізм серед української громади, всі розвіялися-розпорошилися...

Вони побачили, що серед української громади панує правило селянської, провінційної ментальности: це «наш», а це «не наш».

ПРЕМ'ЄР ЛЮБЧЕНКО, ТУРЕЦЬКІ СУЛТАНИ, МАРШАЛ «БЛЮХЕРЕНКО» Й ДЕЩО ІНШЕ

(Із спогадів про перебування Української Капелі Бандуристів у Москві 1936 року)

В час нашого перебування в Москві, під час т. зв. «Декади українського мистецтва» (березень 1936 р.) тодішній голова уряду советської України Любченко, разом в Капелею Бандуристів, відбув цілий ряд цікавих зустрічей і відвідин. Це були зустрічі з турецьким посольством, з маршалом Блюхером (тодішнім головнокомандувачем советської далекосхідної армії), відвідини будинку відпочинку ВРНГ (Всесоюзної Ради Народнього Господарства) та ін. Любченко тримав себе скрізь гордо, впевнено і незалежно, з правдивою гідністю прем'єра української республіки. Про це свідчила його промова в турецькому посольстві. А особливо підкреслював він своє «я» при зустрічі з Блюхером.

Цікаво було б встановити — звідки вийшла ініціатива зустрічі Капелі з турецьким посольством — чи з Кремлю, чи персонально від Любченка? На жаль, цей факт ствердити сьогодні неможливо за відсутністю певних даних. У всякому разі, така зустріч відбулась.

Загальна атмосфера тут була набагато інша, ніж на бенкеті у Кремлі. По-перше — нас розмістили за столами у такий спосіб, що представники з турецького посольства сиділи поруч з нами і цим уможливили безпосередній зв'язок і розмови з ними. По-друге і найважливіше — за нашими спинами ніхто не стояв і не підслуховував окремих розмов. Столи були накриті багато скромніше, ніж це було в Кремлі, однак нам нічого не бракувало. Тут ми почували себе дійсно, як в гостях. Любченко в поведженні з турками справляв враження справжнього глави держави. В одній промові він коротко торкнувся взаємовідносин між українським і турецьким народами в минулому і, більш-менш, окреслював ці взаємини на майбутнє. Загальний настрій був легкий і непримусшений.

Капеля Бандуристів у своєму виступі поміж іншими піснями виконала також щойно дозволену тоді більшовиками пісню — «Закувала та сива зозуля», в якій, як відомо, оповідається, як «турецькі султани кували кайдани» для козаків-невільників. На це турецький посол, жартуючи, сказав, що «козаки теж ніколи не лишались в боргах щодо турецьких султанів»... В таких загальних тонах відбулась ціла зустріч...

Між іншим, коли Любченко застрілювався, то Москва «пришила» йому обвинувачення про «таємні зв'язки з капіталістичними країнами» серед яких було названо й Туреччину. Чи не на підставі цієї зустрічі? Можна припускати, що цю зустріч Любченко зробив справді з власної ініціативи.

Цікавий також ще й той факт, що в цьому вечорі, крім капелян і представників турецького посольства, більше нікого не було. Щоб підкреслити це, турецький консул персонально представив нам всіх своїх присутніх співробітників,— щоб ми почували себе більше вільно. Правда, серед нас був директор Капелі Аронський, що був штатним співробітником НКВД, отже - НКВД, однак мало повний звіт про те, що тут діялось.

Ще більш інтимна зустріч відбулась з маршалом Блюхером. Ця зустріч (сніданок) відбулась в одному з великих московських готелів, де крім Капелі та Блюхера, була присутня ще тільки його персональна охорона. Під час цієї зустрічі

Любченко доказував Блюхерові велику потребу заангажувати нашу Капелю для обслуговування концертами далекосхідньої армії, в якій службу несли переважно українці. Він також пропонував організувати цілу низку концертів для населення Далекого Сходу, де так само живе багато українців-переселенців ще з царських часів, а особливо багато їх було вислано з України як «куркулів» в роках 1929-1931. Любченко, звертаючись до Блюхера на «ти», доказував велику вагу організації таких концертів. В аргументах Любченка звучало, що: «Український народ в своїй потенції є сильний, багатий, витривалий і здібний»... Він коротко окреслив тяжку і нерівну боротьбу українського народу з численними ворогами в минулому і більше докладно окреслив сучасний стан. При цьому він, між іншим, зазначив, що «Українська держава ще й тепер перебуває в тяжких обставинах... Але, поруч з цим, українська держава може кинути на ринок мільйони тонн пшениці, мільйони тонн цукру, чавуну, вугілля... Сьогодні українські робітники виробляють комбайни, трактори, танки й літаки»... і т.п.

Блюхер все це уважно вислухав і відповів йому дослівно так: «Слухай, Панасе! Не розповідай мені багато про Україну, бож я також «Блюхеренко»!.. Що він цим розумів і мав на увазі — ми так і не зрозуміли. Але ця його відповідь Любченкові зробила на нас просто таки потрясаюче враження. Вона кинула в наші серця іскру надії. Десь, на дні душі, відчувлось тепло. Мрії ластівками летіли в недалеке майбутнє... Ми були окрилені і вже були готові вилетіти туди, далеко на Схід, і кинути рідну пісню в змучені до краю українські серця.

На закінчення цієї незвичайної зустрічі Блюхер пдобічав зреалізувати пропозицію Любченка в найкоротший час. Але скоро після того на політичному обрії сталися великі й несподівані події. В 1937 р. Блюхер таємничо зник, а Любченко застрілвся. Намічені ними пляни в Москві лишилися нездійснені.

Ще Любченко супроводжував Капелю до будинку відпочинку ВРНГ, що лежить у західньому напрямку від Москви на віддалі приблизно яких 40 кілометрів від столиці. Такий будинок нам довелося бачити вперше.

Серед соснового лісу красується двоповерхова будівля, зроблена в основному зі скла. На дворі сніг, мороз, а зайдете до середини будинку — там ростуть величезні пальми й інші тропічні рослини. В зимову пору це виглядає дійсно фантастично... Таке незвичайне враження постає в наслідок наявності скляних стін, вікон і дверей, коли тяжко встановити межу поміж зимою і тропічною декорацією всередині. Тут стоять зелені пальми, а за склом лежить сніг.

Після незвичайного обіду, що складався з 18 дань, нам показали відпочинкові кімнати. Тут можна було бачити кімнату для любителів — «випити», де стояло для загального користування безліч пляшок з найкращими дорогими напоями. Далі йшла кімната картярських забав для тих, що люблять пограти в преферанс чи іншу гру. Потім кімната з більярдними столами, читальня, спортова заля, басейн і багато ін. Всі вони були обставлені найкращими меблями, а стіни їх — удекоровані килимами й найціннішими картинами світових майстрів. При чому, картини із сучасною советською тематикою були зовсім відсутні. Тут був зовсім інший світ, інші люди й інші смаки.

Концерт відбувся в одній із заль, що була вся обставлена зеленню, а навкруги розставлені меблі, де й сиділи слухачі. Тут можна було бачити лише вищу військову еліту, високих урядовців різних наркоматів та їх випещених і розцяцькованих дорогим камінням та золотом жінок. Це була нова советська аристократія... Це ті нові паразити, які сидять на спині у трудящого народу. Дещо подібні відпочинкові будинки й санаторії доводилось бачити нам також в Криму,

наприклад, санаторії ім Кагановича, Ворошилова та ін., а також і на Кавказі, де навіть ручки дверей і вікон були позолочені...

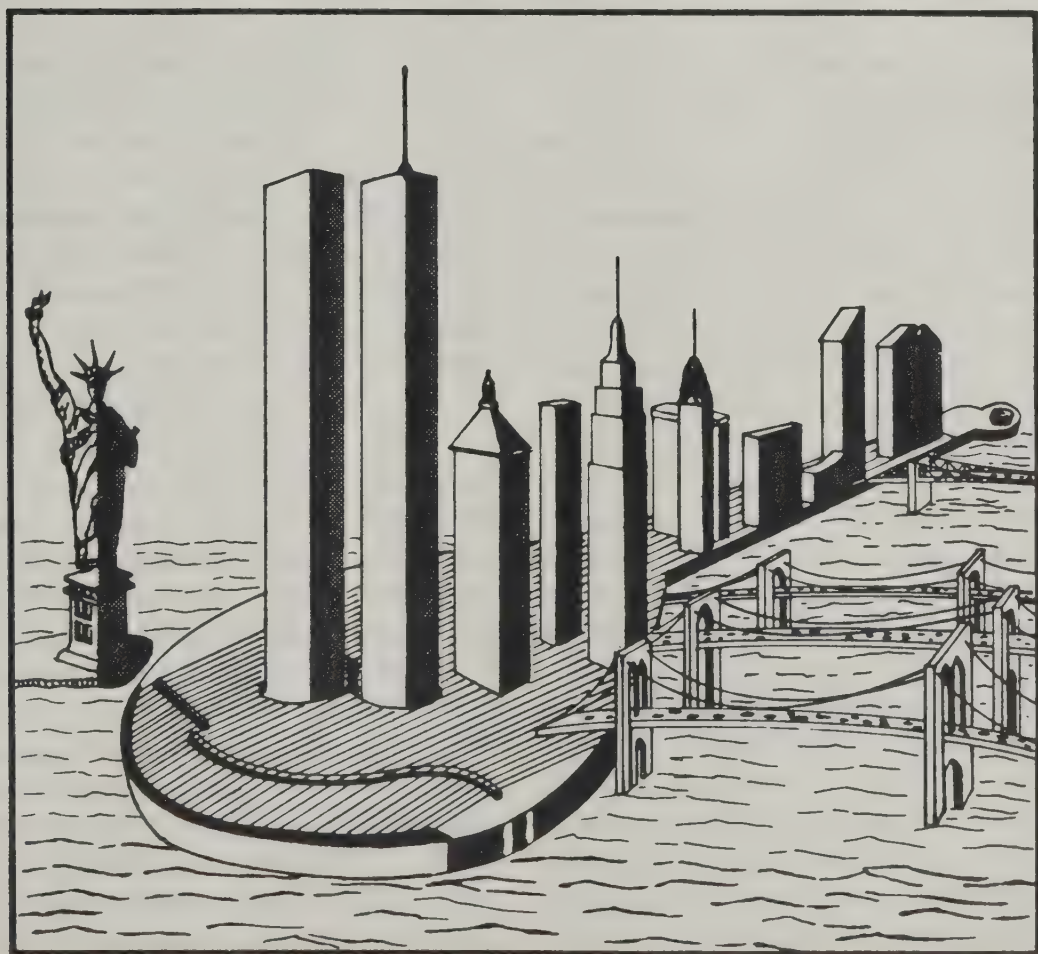
Отже, дякуючи такій нагоді, як «Декада українського мистецтва», нам довелося власними очима оглянути тут кухню і її правдивих «кохів», що приготувляють пропагандивні страви для вжитку внутрі країни, а також і на експорт. Декада української культури в Москві — якраз і була одною із страв, яку кремлівські кухарі відповідно «підігрівали», «приправляли», горілочкою приливали, а орденами прикрашували, і вийшло пропагандивне «меню» хоч куди...

Нам довелося власними очима оглянути ті палаци, де розкошують советські пани і попробувати ті страви, якими виповнює свої шлулки нова пануюча каста. Але нам так само було відоме злиденни життя робітників і колгоспників. Різниця колосальна і тим більш не «соціалістична»...

NEW YORK BANDURA PANORAMA

КОБЗАРСЬКИЙ НЬО ЙОРК

1973 - 1983

ПЕРШИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОБЗАРСЬКИЙ КУРС

Заходами Фундації Українського Вільного Університету цього року відбувся курс Кобзарського Мистецтва у Мюнхені завдяки наполегливим старанням професора Петра Гоя. Курс тривав від 10 до 18 липня та відбувався у рамках науково-відпочинкової поїздки по Європі української молоді з Північно-Американського континенту, Канади й Америки. Ця поїздка відбулася за моттом «Стежками Батьків» («С.Б.»).

Кобзарським курсом провадили кваліфіковані інструктори Ліда Чорна та Наталка Гончаренко, обидві активні бандуристки зі Школи Кобзарського Мистецтва у Нью-Йорку. У додатку вони є члени-основники вокально-бандуристського ансамблю «Гомін Степів», який також існує при вищезгаданій школі.

Похвальним явищем на самому вже початку курсу було те, що на курс прибуло більше учасників (21), як оголошених кандидатів. Були вони українці різного віку, але переважно з молодшого покоління, приїхали до інтернату «Рідної Школи» у Мюнхені зі Швеції, Франції, Англії, Бельгії та з різних околиць Німеччини, щоб скористати із цієї небувалої нагоди. На жаль, переважаюча кількість оголошених учасників не мали своїх власних бандур, так що курсанти мусіли вживати бандури членів ансамблю «Гомін Степів». Проте не всі місцеві учасники змогли прибувати на лекції під час дня, і курс відбувався у двох половинах: перша частина удень, а друга частина — ввечері.

Усі курсанти працювали на двох відтинках. Перша половина денних зайнять торкалася читання музичних записів та основи гри на бандурі, як чернігівський, так і полтавський стилі.

До того включалися легкі, а згодом складніші вправи на бандурі, які очевидно мали за завдання виробляти м'язи в пальцях як правої, так і лівої руки. Самозрозуміло, що з дня на день оволодіння бандурою удосконалювалося серед курсантів завдяки наполегливим вправам. Вечорами вже всі курсанти були ангажовані у ад-гок створеному мішаному хорі, який працював під вмілим проводом і настирливим оком Наталки Гончаренко.

Співалося пісні ось такі: «Дівчино моя, Переяславко», «Ой, гиля, гиля», «Соловейко, любий брате», «Не ходила на вулицю, не-піду», «Ой, чорна я си, чорна», «Ой, у полі могила», «Ой, горе тій чайці». Вивчивши цей короткий різномірний репертуар під час курсу, припала всім курсантам нагода дати спільний виступ під час тогавриської забави Осередку СУМ у Мюнхені, яка відбулася в суботу 14 липня 1984 р. Треба признати, що розвагові частини цього вечора, які були поставлені членами «Гомону Степів» у супроводі хору курсантів, були надзвичайно вдалі й успішні та залишили по собі миле враження серед присутніх.

Наступного дня, в неділю, 15 липня приступили гості-бандуристи та мішаний хор курсантів до участі в історичному відзначенні, а саме, святковому та врочистому посвяченні й відкритті пропам'ятної таблиці полеглим українським політичним в'язням, які згинули в концтаборі Дахав.

Всі молоді учасники цієї важливої події дійсно відчували глибоке зворушення під час Дахавських врочистостей. Дійсно, це був надзвичайно особливий момент для всіх присутніх, момент, який

Бандуристи і мішаний хор на врочистому посвяченні й відкритті пропам'ятної плити поляглим політичним в'язням в концтаборі Дахав, 15 липня 1984 р.

залишитися глибоко закарбований у пам'яті тих, які мали честь і можливість бути присутніми під час цієї історичної хвилини у концтаборі Дахав. Уже увечорі того самого дня курсанти мали додаткову можливість почути короткі доповіді живих українців, свідків тих трагічних днів у німецьких концтаборах, та через їхні слова бодай у мінімальний спосіб довідатись про людське пережиття, жах і брутальність «таборів смерті».

Зараз після неділі курсанти мусили знову заковувати свої рукави та наново братися до праці, залишилося лише три дні до кінця курсу. Кожний курсант був свідомий, що час скоро збігає, та заподадливо взявся до праці, щоб якнайбільше вправ завчити. Вся увага була скерована в цьому напрямку так, що під кінець курсу виявилось, що час був належно всіма використаний. По закінченні курсу залишилася у всіх віра, що курс таки зробив свою роботу та що це напевно принесе свої добрі плоди. Відчувалося, що всі курсанти

скористали із цієї небувалої нагоди, відбуття першого Кобзарського Курсу у Мюнхені.

Із того всього виходить, що існує явне зацікавлення кобзарським мистецтвом в Європі серед молодого українського покоління. Вже цей самий факт мусить бути потішачим явищем, що запевнює нам добре майбутнє.

Із цього місця чуюся до милого обов'язку в імені всіх курсантів офіційно висловити глибоку подяку організаторам цього річного «Європейського Кобзарського Курсу», а саме Фундації УВУ, а тоді зокрема поіменно — Олі, Донні, Надії, Зенкові та Іванові за їхній особистий труд і посвяту та за дозвіл вживання їхніх бандур. Та понад усе конечно треба відмітити, що особлива подяка належить обидвом керівникам курсу — Ліді Чорній та Наталці Гончаренко. Завдяки їхньому ентузіазмові та постійним словам заохоти всі курсанти справді захопилися нашою чарівною,

Виступ молодих бандуристів і мішаного хору в кол. концтаборі Дахав

Оля Ходоба і Аніка Паліснко на пропам'ятній академії співають зворушливу пісню «Мамо»

Проба перед виступом на головній площі Марієнплатц в Мюнхені, 13 липня 1984 р.

Перед виступом на телевізійній програмі «Теле-Ілюстрірте» на станції ЗДФ у Вісбадені, Зах. Німеччина

милозвучною бандурою, а до того сильно над собою попрацювали, що у неمالій мірі довело до успішного та корисного закінчення цього першого курсу.

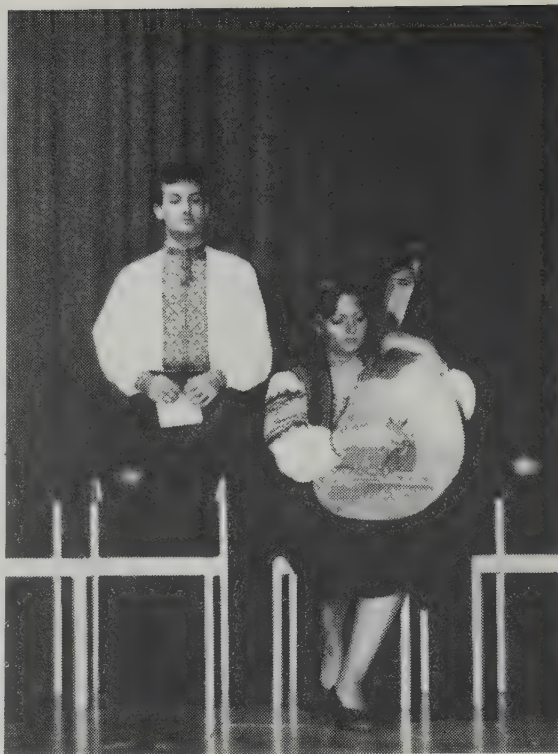
На кінець цього допису не можу обійтися без висловлення особистого бажання, свого роду заклику, який потребуватиме певний належний відгук. Справді шкода було б, якби цей Кобзарський Курс був перший і останній на європейському континенті. Що він мав свою вартість — це безперечна правда. Проте, потрібно буде на цьогорічних підставах далі будувати тому, що поступ мусить бути у тій ділянці українського мистецтва, особливо серед молодого українського покоління, яке відчуває певний брак знання про кобзарство взагалі. Можна було б подумати над можливістю відбувати такі кобзарські курси і в інших країнах Європи, де чимало є охочих та зацікавлених навчитися орудувати бандурою.

Було б великою шкодою, якщо б наші бандури по хатах відпочивали, немов у музеях. Бандура — це інструмент, який повинен грати та своїми звуками насолоджувати українську душу.

Отож Кобзарський Курс, наприклад, в Англії можливо було б здійснити, гадаю, з рамени культосвітньої референтури Союзу Українців у Великобританії або просто, дивлячись із наукової точки зору, мабуть, через філію Українського Католицького Університету в Лондоні.

Конечно потрібно над тією справою пригадуматися всім, кому лежить близько серця розпропагування серед молодих українців традицій та мистецтва, що залишили нам у спадщину наші славні, багато оспівувані та в історії відмічені вельмизаслужені українські кобзарі.

д-р Любомир Мазур

Голова Дахавського Комітету Борис Дацків деклямує на пропам'ятній академії «Встає хмара з-за лиману», а Ліда Чорна акомпаніює на бандурі

Якщо бажаєте, щоб Ваш журнал „БАНДУРА” далі появлявся, допоможіть йому, складаючи свій даток на ПРЕСФОНД.

ДОРОГІ БАНДРУСТИ! Нехай журнал „БАНДУРА” буде Вашим найкращим подарунком для Ваших друзів і знайомих з нагоди: іменин, дня народження, різдвяних чи великодних свят.

.....

СКЛАДАЙТЕ ПОЖЕРТВИ

НА

ПРЕСОВИЙ ФОНД

КВАРТАЛЬНИКА

„БАНДУРА”

.....

УКРАЗІЯ, ГОСТЮВАННЯ У ТАМЕРЛАНА І ЗМОВА ПРОТИ МОСКВИ ВІД БУГУ ДО СИР- ДАР'І

(Із спогадів про минуле Капелі Бандуристів в ССРСР)

Комітет в справах мистецтва при Раднаркомі розробляв пляни концертних подорожей українських мистецьких одиниць завжди з таким розрахунком, щоб якнайменше число концертів було в Україні, а якнайбільше поза її межами. Наприклад, Капеля Бандуристів за шість років концертної праці (1935-41 рр.) ні разу не була направлена в якесь районове містечко України, не кажучи вже про село. Оминались і обласні центри України, такі як Полтава, Миколаїв, Херсон, Одеса, Вінниця, Житомир та інші. У цих містах Капеля за весь час була тільки по одному разу, а в Сумській області не була ні разу. Дещо частіше концерти відбувались у Харкові, Дніпропетровському, Запоріжжі та Сталіно (Горлівка). В основному ж мистецькі одиниці України концертували по більших і менших містах Росії та інших національних республік, а в Україну скеровувались російські, білоруські, грузинські та мистці інших республік.

В цьому партія переслідувала такі цілі:

1. Ізолювати національне мистецтво від свого народу;
2. Виховувати народні маси в інтернаціональному дусі через вплив міжнаціонального мистецтва;
3. Вести якнайширшу пропаганду за об'єднання всіх націй навколо російського народу.

Які ж були реальні наслідки такої політики?

Ці наслідки в практиці зводились до чогось цілком протилежного тим цілям, для яких це робилось. При безпосередній зустрічі різнонаціональних мистецьких одиниць з інтелігенцією і провідними людьми різних національних республік на концертах і бенкетах — вироблялось взаємне розуміння і спільна ненависть до політики Москви, що в однаковій мірі експлуатувала й Україну, і Грузію, і Узбекистан, і всі інші народи ССРСР. Та взаємна симпатія й розуміння, між іншим, часто висловлювалась у формі взаємних подарунків, які, з погляду їх вартости — не являли собою чогось особливого, але були багатозначучі в ідейному розумінні.

Про реальні наслідки міжреспубліканських культурних зв'язків — говорить багато хоча б той факт, що згодом, у 1937 році, в один і той же самий час було переарештовано національні уряди і провідних представників інтелігенції советських національних республік. Тоді Москва кричала про «викриття націоналістичних організацій», мережа яких (за московською «Правдою») тяглась від Бугу до Сир-Дар'ї. З цього видно, що московські пляни «інтернаціоналізації» народніх мас дали в практиці протилежні наслідки.

У 1936 р. на початку червня, Капеля Бандуристів виїхала з концертами в Середню Азію. Перед виїздом наш директор-енкаведист Аронський дав кілька «лекцій» про цілі й завдання партії у зв'язку з подорожжю Капелі до середньоазійських республік. Він звернув нашу увагу на те, що в цих республіках проживає велике число зісланих туди «ворогів народу», і попереджував, щоб не зустрічались, не розмовляли з ними, а дивились на них, як на «ворогів соціалістичної держави». Під час переїзду через Москву мистецькому керівникові

капелі М.Михайлову було вручено орден «Знак пошани», яким було нагороджено його під час декади української культури в Москві. Озброївши Капелю орденом і політичними «лекціями» Аронського, нас везли до узбеків, щоб переконати їх, що, за словами Сталіна, «жити стало ліпше...»

Після триденної подорожі ми висіли з вагонів у Ташкенті, столиці Узбекистану. На станції нас зустріли сотки узбекської інтелігенції. Скоро в наших руках було безліч квітів і сотні очей голубили нас милою усмішкою.

Від узбецького уряду привітав нас Григорій Манжара.

Він був тоді заступником голови Узбецького ЦВК, з походження — українець і близький приятель Григорія Івановича Петровського, що на той час був головою ЦВК України. Своє привітання він склав в українській мові й цим підкреслив, що хоч віддаль поміж Україною й Узбекистаном є велика (4,000 км.), але духово ці народи є близькі.

Почались концерти. Такого успіху, який Капеля мала в Ташкенті, ще ніколи в нас не було. 15 днів підряд публіка вщерть виповняла літню залю, яка вміщала понад дві тисячі людей. У залі можна було бачити і тубільців, і європейців. Щоденно ми чули стогін і плач, який доносився із залі. Це плакали українські люди, наші земляки — переселенці й засланці, серед яких могли бути й наші родичі. Вони — ці «вороги народу», розкидані по пустелях Узбекистану, приїхали за сотні кілометрів, щоб черпнути чарів рідної землі й згасити спрагу змученої душі на засланні. Це вони, почувши рідну пісню і рідну мову, так гірко обливалися слізьми. Цей плач чули ми, і чув це й розумів також узбецький народ... Даремно вони добивалися до наших дверей, щоб розмовитись рідним словом і дістати вістку з рідної землі. Аронський особисто стояв на дверях і нікого до нас не пропускав.

На закінчення нашої праці в Ташкенті узбецьким урядом було улаштовано величавий бенкет. Бенкет відбувався на відкритій, пишно удекорованій галявині міського парку. Велика оркестра середньоазійської військової округи грала танці. Після денної спеки, що доходила там до 70° Цельсія й вище, — вечірня прохолода приводила людей до життя. Щойно у цей час хотілось їсти й пити... Ташкентська кулінарія від давніх часів славилась своєю майстерністю у виготовленні смачних страв, і ми переконувались у її заслуженій славі...

В час бенкету виголошувались палкі промови. Першим виступив з промовою секретар ЦК партії Узбекистану тов. Файзула Ходжаєв (незабаром після того викритий і розстріляний як націоналіст). Його промови в основному зводились до обвинувачення царської Росії, яка гнобила й визискувала народи інших національностей, і т. п. Знову виступав Григорій Манжара і просив нас передати палкий привіт від узбецького народу — українському урядові й народові. Безліч раз піднімались бокали за нерозривну дружбу цих двох поневолених народів. При цьому узбеки одверто висловлювали свою орієнтацію на Українську Республіку, яка кількісно, культурно і економічно є найсильнішою нацією в системі Советського Союзу. Тут щойно можна було відчутти й збагнути реальність, а не візійність, української ідеї «азіатського ренесансу» Хвильового та доречність такого популярного в непівсько-українізаційну епоху словосполучення, як заголовок відомого тоді советського кінофільму — «Укразія»... В словах наших азіатських друзів це слово набирало зловіщого для Москви символічного значення. Справді — під впливом вина деякі промовці на цьому українсько-азіатському бенкеті заходили навіть так далеко, що тяжко було ствердити, чи то говорилось щиро, чи з провокаційною метою...

У всякому разі, на цьому бенкеті атмосфера була явно антимосковська, яка лише прикривалась деякими стандартними славослов'ями на адресу, ну, звичайно

ж, Сталіна і ЦК партії. Під кінець бенкету було від узбецького уряду роздавано персональні подарунки членам Капелі — як символ великої приязні до українського народу.

Перед нашим від'їздом з Ташкенту захворів М. Михайлов. Узбецький уряд ним заопікувався й примістив його в найкращу лікарню. Тим часом Капеля виїхала до Туркменської республіки. Столиця цієї республіки — Ашхабад є віддалена від Ташкенту на 2,000 км. Після першого концерту в Ашхабаді Капеля одержала телеграму, в якій узбецький уряд з глибоким сумом повідомив про раптову смерть Михайлова. Він захворів на стрептококову ангіну і рятунку на це не було. Смерть Михайлова Капеля пережила дуже тяжко. Капеляни його любили подвійно — і як видатного мистця, і як людину, яка уміла обстояти себе і своїх товаришів від частих нападів Аронського. На похорони свого диригента і товариша — вся Капеля виїхати на змогла. Своє останнє «прощай» капеляни доручили сказати мені і Йосипові Панасенкові. Нагадую цю історію тому, що за словами ташкентців — такого величавого похорону вони ще не знали. Це було практичне підкреслення недавніх промов, які виголошувались на бенкеті. Узбецький нарід цим ствердив свою велику приязнь до українського народу, але не партійну, не примусову, а свою справжню, щирі приязнь.

Капеля продовжувала свою концертну подорож по середньоазійських республіках. Вже Капеля побувала в Караганді, у Фергані. В Фергані місцева влада під час концерту обдарувала нас всіх своєю національною ношею (шовкові смугасті халати на ваті й екзотично розмальовані «тютбейки» для прикриття голови). Тут же на концерті нам доручили й просили передати їхні національні вбрання для цілого українського уряду. А треба мати на увазі традицію азійських народів, які, даруючи свою національну ношу, саме в цей жест вкладають найбільше змісту. Вони цим підкреслюють найщирішу приязнь до тієї особи, кому дарують такі речі. Отже, такими більшими й меншими подарунками народи Середньої Азії виявляли безмежну щирість до українського народу.

Так Капеля доїхала до Сталінабаду — столиці Таджикиської республіки. Уряд цієї республіки, мабуть, дуже багато часу витратив на те, щоб зробити для Капелі найбільшу приємність. І треба ствердити, що вони досягли своєї цілі.

В час бенкету в одній урядовій залі нараз відкрились бічні двері, і ми побачили, як ледве помітно, ніби в повітрі, плила група артистів і розливала чарівний відблиск брильянтів, рубінів і золота. Фантастиче видовище. Ось вони плывуть під звуки мелодії, яка мережиться ледве помітними чвертьтонами, або й того менше. Вона несподівано з'явилася і не знати, де кінчиться. Така безмежна, як і Каракумські пустелі. Ритмічні удари барабана довершують символіку чогось давнього, далекого минулого. Вони з'явилися і перенесли нас в уяві до розкішних мозаїчних замків Тамерлана. Ми в гостях у Тамерлана... Це за його наказом вони розважають нас. Ось їхні руки еластично підіймаються, опускаються, а з їх рухами... ллються кольори... Чи можна ці кольори запам'ятати? Чи можна їх відтворити пензлем? О, ні. Вони є живі, невловимі й неповторні... Далі артисти непомітно повертаються до гостей спинами, щоб показати інші рухи, інший блиск самоцвітів. Не встигли ми це вловити очима, як їхні тіла ледве помітно повертаються знову до гостей. Тут мелодія обірвалася, а з їх очей бризнув струм радості і щастя. Вони ловлять погляд Тамерлана, а він дає їм знак рукою, і вони зникають...

Господарі бенкету, дивлячись на нас, шукали відповіді — чи сподобалось? Але вони вже давно вловили наше захоплення і були раді, що зробили нам велику

приємність. Але, не встигли ми опам'ятатись від фантастичного дива, як відкрились двері з другого боку, з яких вийшли вже не артисти, а правдиві кухарі, несучи повні миски правдивих... українських вареників.

Так в загальному зустрічали Капелю в середньоазійських республіках, так само зустрічали в Грузії, Вірменії, Азербайджані та інших республіках.

Повертаючись до Києва, ми везли всі подарунки для уряду, яких зібралось чимало. В дорозі ми радились, як би то найкраще зробити саму передачу подарунків. Перш за все були визначені три особи, в склад яких входили: Аронський як директор, Данило Піка — як головний диригент і я — як субдиригент. За пляном Аронський мав десь поінформуватись про те, як і коли будемо вручати речі.

Та ось ми вже в Києві, проходить тиждень, два, а Аронський мовчить... Вже й місяць пройшов, другий, третій, а Аронський все ще «інформується». А, зрештою, ця історія кінчилася тим, що подарунки урядові ми так і не передали. Треба думати, що ці речі пішли до рук НКВД і пізніше служили як «фактичний доказ» про «змову».

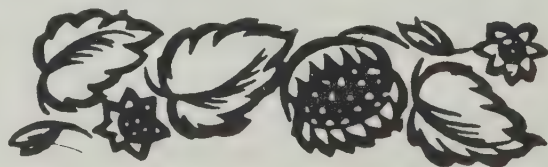
Так непомітно підповз 1937 рік. Настав час єжовщини. В цей період було дощенту винищено в Україні керівні й фахово-творчі кадри — в державних установах, в Академії Наук, в Спілці українських письменників, Українських композиторів, серед педагогів вищих і середніх шкіл і т.п. В цей період було, між іншим, знищено також українське посольство в Москві, яке очолював Владислав Косіор (брат Станіслава Косіора), що займався й організацією наших концертів та нашого побуту в Москві під час української декади. В 1937 році був заарештований голова Комітету в справах мистецтв України Андрій Хвиля, його заступник Альтшулер, голови окремих відділів і звичайні співробітники.

Я ніскільки не сумніваюсь у тому, що в актах НКВД — проти всіх їх фігурували й «спеціальні матеріяли» Захарія Аронського з «фактичними доказами» — подарунками, привезеними Капелею Бандуристів від середньоазійських та кавказьких урядів для українського уряду. Про це свідчить одночасний арешт секретаря ЦК Узбецької комуністичної партії — Файзули Ходжаєва, голови узбецького уряду, заступника голови Гр. Манжари, як рівно ж було обезголовлено й інші республіки.

Капеля Бандуристів в час цих подій була в концертній подорожі по Молдавії. В день самогубства Любченка і проголошення Москвою «зрадниками» всього тодішнього українського советського уряду — Аронський скликав бандуристів на мітинг, на якому засуджував український уряд й одночасно, прославляючи Москву, ткнув пальцем на одного з наших бандуристів — Олексія Дзюбенка, назвавши його «подхалімом ворогів народу» лише за те, що він висловив одному з бандуристів свій жаль з приводу смерті Любченка. Одначе, до закінчення концертної подорожі в Капелі було спокійно.

Повертаючись до Києва, ми застали великі персональні зміни в уряді, а зокрема в Комітеті Мистецтв.

В скорому часі докотилась хвиля арештів і до Капелі Бандуристів. В першу чергу забрали Олексія Дзюбенка, як «явного ворога», диригента Дмитра Балацького, Ісака Цибуліва та багато інших.

Варіації української народної теми

пам'яті
Григорія Кітастого

"Ой не ходи Грицю"

муз: В. Мішалов (тв. 20)

Andante

ТЕМА 8^{ва}

The musical score is written for piano and features a series of variations on a Ukrainian folk theme. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Andante'. The score includes various dynamic markings such as *pp* (pianissimo), *mp* (mezzo-piano), and *mf* (mezzo-forte), along with crescendo and decrescendo hairpins. A *rit.* (ritardando) marking is used in the middle section. The piece is divided into sections labeled 'ТЕМА 8^{ва}' and 'var. 1'. The notation includes many fingerings and articulation marks, such as slurs and accents, to guide the performer.

Var II *Maestoso*

f *B.P.* 1. 2.

Var III *Allegro*

mf *espressivo* *B.P. simile*

f *ms* *B.P.*

rit *a tempo* *Coda* *B.P.* *8va* *Tempo 1.* *mp*

loco *rit* *1 2 3 4 1 2 3 4*

28 VII 83

©copyright Victor Mishalow 1983

Микола Вірний

ГРАЙ, БАНДУРО, ГРАЙ...

(На сороковий день)

*Сивина — на скронях. Довгі брови — хмури.
Рукавом широким тонкий гриф обняв.
Вихорем побігли пальці по бандурі.
І нежданно-тихо, сумно заспівав...*

Борис Олександрів

*Нагадай, бандуро, співами
Ти душі моїй сумній,
Як шумить у нас над нивами
Тихий легіт вітровий.*

*Ясним сонцем приголублений,
Зеленіє тишній гай,
Де ти, краю мій улюблений,
Золотий мій, рідний край?..*

Не знаю, як хто, а я й читати без хвилювання не можу цієї пісні, музику до якої написав наш незабутній Григорій Трохимович Китастих. Особливо хвилювала й хвилюватиме мене ще одна його пісня — «Як давно...» Вперше почув її на святкуваннях з нагоди чергової зустрічі одумівців та їх батьків біля Торонто, в Канаді. На сцені було двоє. На стільці з бандурою сидів знайомий мені Великий Мистець-Бандурист. Біля нього стояла дівчинка (якщо не помиляюсь — донечка проф. Степового). Він грав. Вона співала. Вони разом співали... Я сидів недалеко від сцени. І коли почув «Чужино, чужино, не заміниш мені України...», не витримав. Сльози самі полились із очей, здушило горло... І так кожного разу. (І не соромлюсь!).

Ой, як же він умів хвилювати своїми піснями, своїм виконанням тих пісень. А як дбав про репертуар! Та що й казати! А до того ж і такий скромний. Для багатьох нас — великий приклад!

Його серце останні свої акорди «відбило» 6 квітня цього 1984 року

Божого. І понеслась сумна вістка до країн поселення українців: на сімдесят сьомому році життя відійшов від нас Григорій Трохимович Китастих — відомий і щиро-шанований композитор — бандурист, мистецький керівник Капелі Бандуристів імени Тараса Шевченка.

Він — з Кобеляків на Полтавщині. Один з таких, який був усім рідний, з ким зустрічався, хто його знав.

Він, як і дехто з нас, мав щастя «босяком» бігати по рідній землі, де народився і виріс. Він, як і кожний український хлопець, особливо на селі, «драв горобців попід стріхами, бив жаб понад річкою, грав у м'яча, цурки, дука...», а зимою на саморобних ковзанах бігав на річці.

І навіть пережитими небезпеками в дитинстві Він з нами неначе споріднений: ненароком штиркнули йому в око так, що воно зіницею всередину повернулось, в глибоку криницю впав і малоощо не втопився і одного дня й від корови дісталось, добре, що не проколола рогами, а тільки перекинула через себе, ну, й «зайцем» також у театр проникав... А там, гляди, і сам почав належати до молоді, яка брала участь у хорах, драматичному гуртку, співав пісні Леонтовича, Кошиця, Лисенка...

Вчився в Полтавському Музичному Технікумі на вокально-хоровому відділі.

Щоб вчитись, треба було мати засоби для існування, і Він, як і багато ровесників та наступників, здобував їх різними способами.

«Мене, як розповідає Григорій Трохимович у «Автобіографії»*,— можна було бачити на станції при вивантажуванні вугілля чи чогось іншого, і скрізь, де тільки можна було заробити карбованця».

Вчитися було нелегко, але навчання для Григорія Трохимовича було мабуть такою ж необхідністю, як і пізніша гра на бандурі та композиторська діяльність.

Він закінчив Полтавський Музичний Технікум, а в 1930 році став студентом Київського Музикально-Драматичного Інституту ім.Лисенка, де скінчив хормайстерсько-капельмайстерський і композиторський факультети. Згодом став членом Державної Капелі Бандуристів, а з нею й «культбригадником» тощо.

Капеля Бандуристів, як знаємо з спогадів самого Григорія Трохимовича, концертувала в багатьох містах: Москві, Ташкенті, Ашхабаді, Самарканді, Сталінабаді, по містах Грузії, Вірменії, на Кубані, на Північному Кавказі, у Молдавії.

З початком війни Капелю розформували. Наново було створено Капелю Бандуристів з колишніх її членів уже коли в Києві були німці. З початком нового періоду свого мистецького існування Капеля вибрала своїм Патроном Тараса Шевченка і під його іменем понесла вогненне слово в гущі народні. Концертували по Волині й Галичині, а потім опинились в Німеччині, біля Гамбургу побували в концентраційному таборі. А коли звільнили, то попоїздила Капеля по цілій Німеччині, виступаючи перед «остарбайтерами» з України. І чого тільки не довелося побачити, пережити... Скільки горя, скільки радості...

Як влучно сказано у пані Марії Гарасевич про Мистецького керівника Капелі Бандуристів ім. Тараса Шевченка:

«Життєвий і творчий шлях Г.Китастого — це шлях справжнього народного мистця, який ішов крок із своїм народом, ділячи разом з ним усі кривди, наруги, поневіряння, знедолення. Здається, немає більше згорьованих, придавлених бідом і стражданнями днів, ніж ті, що лягли і на його плечі: тяжкі безпросвітні злидні в дитинстві, гострі пазурі несамовитого голоду, петля національного і політичного московського терору, небачений і нечуваний садистичний німецький полон, концентраційний німецький табір, жажлива доля «остарбайтера» — все знав, витерпів, виболів...»

Григорій Трохимович Китастий з своїми орлами виступав у багатьох країнах, перед багатьма народами, на багатьох сценах. Але про деякі сцени і тих людей, які чули концерти Капелі Бандуристів імени Тараса Шевченка, він завжди згадував з особливою щирістю і теплотою:

«Я виступав на найславніших сценах найблискупіших театрів, але ніколи я не мав так вщерть виповненої піснею і почуттям, яке межує зі стражданням душі, ніколи ми не грали й не співали з таким надхненням, як у тісних, убогих до розпачливого крику, бараках таборів «ост». Це були й назавжди лишилися найвеличніші хвилини в моєму житті».

Ті виступи, ми певні, колишні «остовці» до смерті не забуватимуть.

Григорій Трохимович любив людей, особливо своїх земляків. І залишився він вірний українській людині, українській землі до кінця свого життя. Коли кілька років тому п.Марія Гарасевич запиталася нашого Великого Земляка, що він найбільше любить, він, не задумуючись, сказав:

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ, ЯКІ ЗЛОЖИЛИ СВОЇ ДАТКИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД В ПАМ'ЯТЬ НЕЗАБУТНЬОГО Г.КИТАСТОГО

М. і А.Бойчуки	\$500.00
А. і В.Шумейки	\$500.00
Школа Кобзарського Мистецтва у Нью-Йорку	\$100.00
Володимир Кулішенко	\$100.00
Ольга Нагірна, Торонто	\$75.00
Г.Стахова, Торонто	\$70.00
Д-р М.Дейчаківський, Клівленд	\$37.00
Д-р С.Ничай, Байон	\$25.00
О.Пясецька	\$25.00
Володимира Смик	\$25.00
Д-р І.Куйдич	\$12.00
П.Матила, Вашингтон	\$12.00
С.Грегори	\$10.00
І.Сташків	\$10.00
Д-р Е.Стецьків	\$10.00
Л.Лампіка, Кергонксон	\$8.00
В.Басладинський	\$8.00
А.Панченко	\$7.00

ПОЖЕРТВИ НА ВИДАВНИЧИЙ ФОНД

Ансамбль бандуристів ім. Лесі Українки, Бавнд Брук	\$50.00
Ансамбль бандуристів «Гомін», Нью- Дерзі	\$50.00
Борис Жура	\$50.00
Лев Григорчук	\$25.00
Бандуристи Ванкуверу, Канада	\$25.00
Мері Докланович	\$8.00
Ірена Бараник	\$40.00
Мері Макарук	\$20.00
П.Дармограй	\$10.00
Михайло Корнага	\$25.00
Степан Хандога	\$20.00
А. і В.Шумейки	\$500.00

«Людину. Понад усе люблю людину, а особливо нашу, українську. Гарна людська душа — найкраще, що є у світі. Без неї життя беззмістовне, холодне, страшне. Я до людини завжди підходжу тільки щиро, з правдою, з відкритим серцем та любов'ю — ось це моє щастя. Найбільше захоплення викликають у мене наші творчі люди. Подивіться, в яких умовах, а скільки та які вартості творяться. Я хилю голову у великій пошані перед кожним із них. Мусимо творити, скільки хто і що хто може. Це наш обов'язок і наше призначення. Від нас чекає і сподівається Україна, бо ми на волі».

»... все знав, витерпів, виболів...»

Вславив Капелю, українську пісню, бандуру і на рідній землі, й поза Україною. За це і Йому велика честь і слава! Та хіба тільки в цьому його заслуги? Адже, саме завдяки його майстерності бандура «вийшла в люди» — від пісень куплетної форми до

найширших музичних форм, від чисто народного інструменту до концерт-інструменту клясичної музики. І при цьому — сотні наступників, популяризаторів бандури!

Треба сподіватись, що молодь, якій так багато свого часу присвятив Григорій Трохимович Китастиий, не обмежуватиметься виключно пишномовною декларативністю, а з пам'яттю про нього почне кожнорічно влаштовувати СВЯТО БАНДУРИ, триденне Свято Бандури! А на ньому конкурси імени Григорія Китастого! Хай трьох молодих виконавців-бандуристів отримують кожного року грамоту і стипендію. Цим наша молодь зможе назавжди увіковічнити ім'я Великого Бандуриста Григорія Китастого і українську бандуру.

«Народна Воля»

* Див. «Збірник на пошану Григорія Китастого у 70-річчя з дня народження», УВАН, США, Музикологічна Секція, Нью-Йорк, 1980 р.

A TRIBUTE TO HRYHORY KYTASTY

It was a long trip for this Florida student, especially during exams, but I had no second thoughts about paying my respects to this great person and his family who have done so much for me, and all Ukrainians everywhere.

It is with great difficulties that I write this article. The events that took place during and leading to the funeral and burial ceremonies of the late Hryhory Kytasty opened my eyes to the cold and cruel reality of Ukrainian immigrant society. The little respect we, as a group of people, show to such great people is appalling.

Hryhory Kytasty, without a doubt, was one of the greatest Ukrainians of his time. History will record him on the same level as Ivan Mazepa, Bohdan Khmelnytsky, Symon Petlura and Ivan Franko. Through Hryhory Kytasty and the Bandurists Chorus, the rich traditions of our kozaks and kobzars are still with us in the 20th century. And that is quite a feat. I don't know of any performing group that has gone through more tribulations than our bandurists. In the 1930's, the Bolsheviks persecuted them to the point of murdering three hundred of them. The members of the Kiev ensemble, having escaped this were met by prison terms in Nazi camps. As if this was not enough, to show their worthiness upon release they were forced to give 350 performances in one year. All this because they wanted our Ukrainian culture to survive and flourish so we, as Ukrainians could be proud — so the world could see there is more to our culture than perogies and Easter eggs.

How do we Ukrainians show respect to these great people? Out of all the great

Ukrainian performing ensembles that owe so much to Hryhory Kytasty, only a handful were represented at the services or sent condolences. Youth organizations which should have been present at such a function, were not.

Hryhory Kytasty was a national hero among Ukrainians. When he lived through all the previously mentioned hardships, no one forced him to do this. But of course, that was before fancy cars, television sets and other luxuries which our people, like others, are so up on acquiring. Who wants to go to a funeral when you can stay home and watch TV or maybe count your stocks and bonds? In this day and age where selfishness seems to be the ultimate goal of everyone, Hryhory Kytasty was a gem, giving of himself up to the last minute of his life. Aside from his work with the Ukrainian Bandurist Chorus, he worked with church choirs and was very instrumental in organizing the Society of Ukrainain Bandurists, which in its short existence has done a mountainous task. Just last December, SUB organized the largest ensemble of bandurists ever to perform on stage at the World Congress of Free Ukrainans in Toronto, Ontario. 148 bandurists from all over the United States and Canada led by Maestro Kytasty. This was a lifetime dream for him fulfilled. What a feeling to hear the roars and subtle strains of such a colossus.

The actual church services were a sham, with photographers constantly blinding people, elbowing them and knocking over everything in their way: flowers, crosses, and almost Hryhory Kytasty's bandura.

All in all, this is a sad commentary on our times. Among the only people that

truly went out of their way to honour this man were the Bandurists that Hryhory Kytasty always felt close to. I think the most touching moment took place when two members of the 'Echo of the Steppes Bandura Ensemble of 'New York', Lydia Czorny and Olga Chodoba came forward and offered a wreath of Ukrainian flowers, with a little box containing a miniature garden of dried flowers from Ukraine — even some soil from Hryhory Kytasty's beloved hometown of Poltava.

The brotherhood evident between bandurists young and old, male and female, of all faiths and political persuasions was touching. Like a large family, with the Kytastys at the head-true Ukrainian royalty — living for the bandura and Ukrainian culture. I'm very

proud to have been among them. And I know when I have my own family one day, I can tell my children and maybe even my grandchildren of Hryhory Kytasty, and pass onto them the richness of our kobzar heritage.

As His Excellency Metropolitan Mstyslav at the services said in his sermon, 'It is truly hard to be a great person in Ukrainian society today'. But Hryhory Kytasty was, and he will live on in the minds of those who strained to know him.

Perhaps this would be good time for all of us to look at ourselves and evaluate the purpose of our lives here on Earth. Are these luxuries of short-term value really worth it when we have to give up being part of eternity?

*****

ПЕРШИЙ ЗБІРНИЙ КОНЦЕРТ БАНДУРИСТІВ З УСЬОГО СВІТУ В НЬЮ-ЙОРКУ

В грудні в 1983 року, на концерті СКВУ в Торонто виступив збірний ансамбль 148 бандуристів-співаків під керівництвом сл. п. Григорія Китастого. Ця історична подія була завершенням його мрій, як також і всіх учасників.

Цього року Товариство Українських Бандуристів організує подібні концерти під мистецьким керівництвом Петра Китастого в Нью-Йорку і Філядельфії, але цього разу із суто-кобзарською програмою. УНСоюз згодився частинно спонзорувати ці концерти, а місцевими координаторами будуть члени управи Школи Кобзарського Мистецтва. Концерт в Нью-Йорку відбудеться 29 грудня 1984 р. у відновленій, історичній залі «Тавн Гол» в центрі міста, а концерт у Філядельфії відбудеться 30 грудня 1984 р.

Проби відбуватимуться 26-28 грудня. Кошти нічлігу і харчування під час побуту учасників у Нью-Йорку будуть покриті. Просимо всіх охочих учасників збірного концерту зголоситись до 17 листопада, а інформації і знимки про групи на програмки просимо вислати до 1 листопада.

Програма складається з двох частин. В першій частині будуть вибрані точки, що матимуть не більше восьми учасників, тобто дуети, тріо, квартети, квінтети і т.д. Індивідуальні сольові точки особливо заохочуємо. Всіх зацікавлених просимо награти не більше 2-3 точок на магнетичну стрічку та вислати до Миколи Дейчаківського до 10 листопада на адресу:

Mykola Deychakivskyi, 22-26 26th Street, Astoria, N.Y. 11105

Групи можуть репрезентувати окремі міста або ансамблі.

Друга частина буде складатися з дев'яток точок збірного ансамблю, програми релігійних і світських творів. Докладний репертуар буде висланий в найближчому часі.

За дальшими інформаціями просимо телефонувати до Ліди або Миколи Чорних: (718) 658-7449. Щодо питань мистецької програми просимо звертатися до Миколи Дейчаківського (718) 204-6614 або Юліяна Китастого — (212) 777-5029.

З кобзарським привітом,

Управа ТУБ

З БАНДУРОЮ ПО СВІТУ

(Спогади)

Прощаючись з рідним оточенням, природою і місцем молодости, з бандурою та невеличкою валізкою, приєднався я до чергової — останньої організованої української громади в її марші на Захід.

Тьохкало серце, прощаючись на залізничній станції з померлою вже тепер, заплаканою матір'ю, яка перехрестила мене своєю тремтячою рукою в невідому дорогу. Потяг рушив, і рідко зупинявся аж до Києва, в якому довелося перебути десять днів.

У Вінниці (червень 1943 р.) оглядав довгі ряди викопаних з траншей розстріляних, що їх трупи були пересипані вапном, т.зв. «ворогів народу», виставлених для огляду рідних і знайомих. Спеціальна комісія працювала, встановлюючи час переведення розстрілів. Нові додаткові розкопки замаскованих траншей провадились далі. Сумна й трагічна картина звірячої роботи нелюдів. Дальшу подорож до Галичини було стримано, дехто різними способами пробував виїжджати індивідуально. З певним ризиком нічною порою, з допомогою

Г.Бажул з часів квінтету в Галичині

Капеля Бандуристів в Інгольштадті Зах. Німеччина(Г.Бажул крайній з правого боку, в першому ряді).

знайомого залізничника вдалося залізити в один з товарових вагонів цілого ешелону порожняка й доїхати до станції міста Чортків. Це, по суті, вже був своєрідний кордон, чути було між залізничниками польську мову, дарма, що більшість населення — українці.

Вилізши з вагону, зідхнув вільніше. Залишивши свої речі в хаті якогось українця на прізвище Слободян, звернувся до голови українського допомогового комітету доктора Росляка. Познайомившись (досить докладно) зі мною, він запропонував мені роботу в своєму комітеті, що дало мені, як бандуристові, також і можливість мати ряд виступів у місцевих гімназіях, на святах та в окремих селах поблизу Чорткова, на що вже треба було мати дозвіл від німців.

Це були, по суті, мої перші прилюдні, сольові виступи з бандурою. Адже в Харкові, за весь час свого навчання в Музичному Інституті в класі бандури, яку провадив Гнат Хоткевич, я уникав будь-де з'являтися з бандурою, крім закритих внутрішньоінститутських переглядів-концертів. До того, будучи одночасно ще й студентом Інституту Зернових Культур, я фактично й не мав часу для музичної діяльності.

Дуже рідко доводилось, згадавши молодечу зацікавленість, брати від товаришів у руки цугтромбон, це ще залишилося як згадка з тих часів, коли я брав участь у духовій оркестрі Першого Канатного Заводу. Що ж до бандури, то зацікавлення нею виникло в мене в 1930 році, коли одного дня під вечір на Університетській гірці я заслухався в тихий спів та гру одноокого, підсліпуватого старого кобзаря. Запросивши його до себе на ночівлю, почув від нього те, що перед тим слухати ніколи не доводилось. І тільки з того часу почав я шукати дороги до бандури, що показав її мені Гнат Мартинович Хоткевич.

Це, властиво, інтродукція до того, що я згадав на початку. Перебуваючи в Чорткові, побував також у Львові й довідався про існування місцевого квартету бандуристів.

Сконтактувавшись з ними, приєднався до них. Вони мали свого адміністратора-студента, всі були поповичі: Зінько Штокалко, Степан Ганушевський, Семен Ластович та Степан Малюца. Отже, всі «правовірні» галичани, один лише я був «з тамтої сторони» Збруча. Ми дуже добре здружились, особливо були у мене сердечні відносини із З.Штокалком та з С.Ластовичем.

Найкращим поміж усіх нас, як козарлюга і виконавець — був Штокалко. Концертували ми чимало по селах і невеличких містечках Галичини. Ось саме тут варто згадати подію, про яку С.Ластович одного разу розповів мені: «Знаємо й сьогодні згадуємо всіх нам знамих героїв, при нагоді згадуємо також героїв незнамих. Між цими, останніми, хочу згадати свого побратима по духовій зброї, як лейтенант червоної армії, що прийшов з нею нібито «визволяти» Західню Україну.

Був Грицько на прізвище Смирний. На кашкеті він мав червону зірку, а в серці своєму скривавлений тризуб. По відступі цієї армії він замінив свого автомата на бандуру та як вправний бандурист разом з нами концертував по Галичині.

В грудні 1943 року в селі Поріччя Задвірне відбувся з його участю наш останній концерт. Його сольовий виступ з Шевченківського «Свята в Чигирині» був його лебединою піснею. Пізньої ночі в хату господаря, де він ночував, зайшло четверо озброєних, що забрали його та виїхали в напрямку м.Щирці.

Розшуки другого дня по всіх урядах — не дали жодних наслідків, і тільки на третій день знайдено його труп у сусідньому ліску з викрученими руками, відрізаним язиком, носом і вухами.

Зроблено було цю звірячу розплату,— сказав С.Ластович,— польською боївкою за проспівану ним пісню «Ой, літа орел». Тож нехай хоч ця коротка згадка про нього, як незнамого героя, буде колись оприлюднена для майбутнього покоління».

Концертуючи з нашим квінтетом, ми придбали трохи грошей і гарні відгуки слухачів. Були відгуки й не дуже гарні, а походили вони від далекої канонади — фронт наближався. Ми намовили одного колишнього урядовця від коней, який мав добрий віз і пару коней Маслосоюзу. Прозвали ми його «директором». Зібрались ми всі разом: нас, п'ятеро бандуристів, згаданий щойно «директор», брат і сестра Малюци, дружина Ганушевського.

Всі разом (дев'ять осіб) спільно вирішили наш маршрут на чужину, взаємовідношення між собою, повільне темпо переїзду, дисципліну та вибір керівника під час подорожі.

Чомусь присутні при виборі керівника заупинились на моїй особі. Обумовлюючи деякі моменти, я погодився. Рушили не поспішаючи.

На возі були пакунки, бандури, валізки. Постійні місця на возі мали «директор» та визначені мною жінки. Чоловіки чіплялися за полудрабинки, а здебільшого маршували поруч воза, на крутому ж схилі дороги допомагали коням — пхали воза, жінки вставали з воза та співчували Адамовим нащадкам.

Одного разу були ремствування на мене, коли на мій наказ чоловіки лягли спочивати (дехто задрімав), а наші дві жінки мали пасти спутаних коней. Іншого разу була спроба мобілізувати з нашого квінтету З.Штокалка, але, взявши гріх на душу, я відвоював і залишив його серед нашого товариства, доказуючи, що студент медицини без практики хірурга краще надаватиметься як соліст з бандурою, що це вже доказано було й на практиці.

Подорожували далі повільно, не поспішаючи, при нагоді концертували по селах, за квитки брали замість грошей — курячі яйця. Одного разу наші коні лишились «босими», бо підкувати їх без вухналів не було можливости. Навіть відкомандированому до німецької кінної частини, яка трапилась по дорозі, братові Малюци, який найкраще знав німецьку мову (був викладачем її в гімназії), дістати їх не вдалося. Виручив нас з біди наш «директор», який, не знаючи мови,

приніс повні кишені вухналів. Допомогли йому курячі яйця, яких мали ми досить багато.

Нарешті, коли вже натягати час на мандрування було недоцільно, за згодою всіх, було вирішено приєднатися до однієї загальної валки підвід, які мали переїжджати до Мадярщини. Ми приєдналися і переїхали кордон.

Рубікон перейдено — вороття немає. Тепер вже ми були підпорядковані військовим розпорядникам, приставленим для супроводу втікачів. На черговій ночівлі ми вирішили, що поспішати до Німеччини потреби немає, тому кожному з нас самому вільно вирішувати свою долю як найкраще.

Потрапили до Словаччини, де було спокійніше. В Поважській Бистриці я знайшов собі в «Рольницькій Коморі» роботу агронома. Керівник цієї установи влаштував мені також три виступи з бандурою в кінотеатрі. Майже місяць я перебував тут, як той «Парубок з Капушан», про якого довелося заграти словакам на бандурі.

Як мандрували мої колеги-бандуристи потім — не знаю, довелося зустрітися з ними (З.Штокалком, С.Ганушевським та С.Ластовичем) лише в Німеччині. Опинившись в Авгсбурзі та знаючи, що десь в Німеччині має бути також капеля бандуристів під керівництвом Г.Китастого, я почав її розшуки.

Знайшов її у Мюнхені, але капеляни мали плян переїжджати до Інгольштадту. Домовився й переїхав уже до нового місця осідку. В жовтні 1945 року відбулися перші загальні збори капелі, яка нараховувала 16 осіб бандуристів. Збори перейшли дуже ділово й дружньо. Керівник капелі, Г.Китастий, порадував присутніх, що ним запрошено Володимира Божика як диригента та що склад капелі буде збільшено кількісно добрими співаками. Все це піднесло на душі бандуристів. Різні турботи таборового побуту нібито відійшли, все вже забуте. Починається нове, енергійне й продуктивне життя. Мені також довелося докласти певних зусиль до полагодження внутрішньо-капелянських справ, як членові контрольної комісії.

З приїздом до Інгольштадту В.Божика розпочато жваву акцію доповнення капелі співаками. З таборів американської та англійської зони запрошувалось і намовлялось одиноких і навіть сімейних співаків.

Всім треба було дати відповідні житлові умови. Капеля диспонувала окремим будинком поруч з табором, але догодити всім і кожному було складною справою. Не дивлячись на все, проби проходили щоденно з ранку й в пообідні години регулярно в середньому по шість годин. Ми готувались до ширшої концертної подорожі. Після прибуття до капелі братів Петра та Олександра Гончаренків ними було організоване виготовлення нових бандур. Одну з них було зроблено для В.Божика — був намір, щоб всі новоприбулі співаки опанували гру на інструменті, щоб капеля не позбулась своєї назви як **капеля бандуристів**.

Ці побожні й необхідні заміри, як виявилось пізніше, через різні причини не були здійснені. Дарма, що капеля, концертуючи як по таборах переміщених осіб, так і для німецького населення по окремих містах мала всюди успіх, признання і похвальні відгуки та рецензії в пресі, вона втрачала, на думку багатьох, свою назву. Хочу докладніше пояснити цю річ. В усіх кобзарських групах, що існують, їхні керівники під час виступів сиділи поруч зі своїми побратимами з інструментом в руках, ніякого диригента перед виконавцями не було.

Керівник чи диригент був непотрібний. Увага виконавців була спрямована на керівника лише на початку й закінченні твору.

Капелю бандуристів, коли вона виступала на концертах в складі 34-35 осіб, називали в програмках хором бандуристів, бо половина виконавців була без бандур, спереду стояв диригент. Були такі випадки, що цю назву спрощували більше ніж спрощено — «хор Божика». Іноді це виглядало ще більше, ніж кумедно, коли диригентом замість В.Божика був Г.Китастих. Мої намагання, аби всі учасники опанували гру на бандурі, були безрезультатними, хоч інструментів брати Гончаренки вже зробили досить. Крім цього існувало додатково ще чимало дрібних, особистих інтриг та амбіцій і мотивів, як, наприклад, «східяки — західняки», дуалізм чи відмінність думок між Г.Китастих та В.Божиком. Все це змусило мене, нав'язавши зв'язки з відомими мені бандуристами, які були поза капелею в інших ДП таборах, повідомити управу капелі й залишити її, виїхавши до Авґсбургу, де я перебував раніше.

«Братство Кобзарів ім. Остапа Вересая». Зліва направо: Н.Рева, Г.Бажул, О.Варченко, Л.Гайдамака, Д.Кравченко. Зах. Німеччина.

Був червень 1946 року. Найкращий, музично обдарований учень Гната Хоткевича, мій добрий приятель Леонід Гайдамака та другий приятель — довголітній бандурист — соліст Данило Кравченко запропонували мені створити невеличку групу кобзарів, рухливу до подорожей, щоб обслуговувати переважно ДП табори. Приймаючи таку пропозицію, прийшлося активно попрацювати, створивши «Братство кобзарів ім. Остапа Вересая». Найбільша трудність полягала в тому, що майбутні члени братства крім Авґсбургу жили в Мюнхені та Франкфурті, при чому Л.Гайдамака не користувався ДП табором. Труднощі існують для того, щоб їх поборювати, отож підібрано мною було додатково О.Варченка та Н.Реву. Зібравшись всі разом, ми устійнили:

1) Що праця наша має бути відмінною від існуючої капелі бандуристів, в якій значення бандури далеко відсунено хоровою частиною;

2) Відновити й показати насамперед справжнє кобзарське мистецтво, щоб виглядало так, ніби кобзарі ще хвилину тому грали й співали десь для січових запорожців або серед людей чи людей на ярмарку;

3) Показати кобзу-бандуру, як інструмент великих музичних можливостей. Ми — Гайдамака (Галайда) і я (Келеберда) — грали харківським способом, решта — київським способом;

4) Пов'язати слово з музикою та співом, використавши кобзарські рецитації і монтажі;

5) Дати можливість побачити (в натурі), як виглядали козаки-бандуристи, народні виконавці — старесенькі кобзарі (різні типажі, вуса, оселедці та одяг);

6) Поєднати, нарешті, спів з музикою — ансамблеве виконання;

7) Щоб краще відчувався подих степу, рідної стихії, запровадити перед кожним виступом-концертом своєрідну увертюру — слово «Кобза-бандура в минулому й сучасному» — виконує Г.Бажул (Келеберда);

8) Всі обов'язки керівника братства, адміністратора, скарбника та конференсьє просити Г.Бажула прийняти на себе;

9) Звернутись і просити Центральне Представництво Української Еміграції — ЦПУЕ в Німеччині про офіційне надання права переведення концертів по всіх ДП таборах.

Всі ці, ухвалені членами братства, права й обов'язки чесно й сумлінно були виконувані з першого дня кожним з його учасників. Особливо слід зазначити, що найбільшу допомогу для мене я відчував з боку Л.Гайдамаки та О.Варченка. Перший перегляд-переслухування відділу Культури і Освіти ЦПУЕ в Авгсбурзі нашої концертної програми відбувся 3.8.1946 р., після чого я одержав офіційний документ на концертування.

Всіх концертів до 17.12.1947 року відбулось 153, один з них (67-ий) відбувся на переселенчу акцію в користь ГУПР (Сомме-Казерне, Авгсбург), було зібрано 1,324 н.м. Характерний 104-й концерт був 12.7.1947 р. в Інгольштадті в місці осідку капелі бандуристів. На нашому концерті були присутні всі капеляни, по концерті голова ДП табору З.Яворський на сцені в знак подяки поцілував мене як свого колишнього таборянина. Г.Китастого та В.Божику поздоровляли з успішним нововведенням щодо програми та виконання.

Відгуки в українській пресі на концерти братства ім. Остапа Вересая були досить добрі, високо оцінювалось нашу гру й наш спів. Братчики були надзвичайно задоволені, одержуючи від мене (скарбника) після кожного концерту винагороду, в рівній частині кожному.

Театралізована форма наших виступів під добре виготовленим бунчуком роботи О.Варченка, старого артиста театру М.Садовського-Саксаганського, робила з виходом на сцену сенсацію. Завжди заповнена зала глядачів-слухачів була вдячна й задоволена. Перебуваючі під сучасну пору в Австралії журналісти В.Онуфрієнко та П.Дубів, наскільки пригадується мені, також брали до рук свою зброю, щоб через пресу піддати нашому Братству духу й козацького завзяття. Гарні спомини!

* * *

Перед від'їздом з Німеччини до Італії, щоб потім продовжувати пароплавом свою подорож до Австралії, дехто відраджував мене: «Куди їдеш, чоловіче? Австралійці були і є рабами англійців, а ти будеш рабом у рабів. Це одне, а крім того, на сходах австралійського парламенту проти сонця вигріваються гадюки. Чи варто живому лізти в могилу?»

Та я не слухав нікого, роздумував, як і що мені зробити з оригіналами власноручно писаних Г.Хоткевичем партитур для бандури, яких у моїй валізці було дев'ять. Думав, думав і зробив найдурніше, навіщо, мовляв, цей скарб возити, чи не краще переслати його як подарунок для нашої капелі бандуристів — хай використовують, щоб слава не пропала, щоб була користь для України і згадка про Гната Мартиновича Хоткевича.

Запакував 8 партитур та рекомендованою поштою на ім'я капелі 10.8.1948 р. відіслав, залишив собі лише як реліквію одну — «Буря на Чорному морі» на згадку. Як виявилось потім, ніхто цих партитур не одержав. Десь пропали. А «Бурю на Чорному морі» під час останнього турне капелі до Австралії в Сіднеї довелося 24.10.1980 р. власноручно передати Г.Китаєстому — може, колись доведеться почути знову, як мені самому, так і нашому молодшому — наступному поколінню. Чудова історична річ!

ПІСЛЯСЛОВО

Примітка: Батько мій з походження був старого козацького роду — з-під Полтави. Побравшись разом з матір'ю, батьки переїхали до самої Полтави, де батько став залізничником. Я побачив Світ Божий 22.1.1906 року. Перед Першою світовою війною наша родина переїхала на постійно до Харкова. Батьки були дуже побожні, особливо батько, який завжди читав Апостола та співав у церковному хорі. Мене привчали до віктарного прислугування священикові. Хотілося батькам побачити сина в духовному сані, але, як видно, подих революції приніс зміну до багатьох попередніх людських рішень. Майже кожне літо я в дитинстві проводив у родичів на селі. Воля, простори природи, побут села, дореволюційні взаємовідносини між людьми села мені дуже імпонували, і, можливо, все це разом взяте, стало наслідком того, що після Інституту Зернових Культур, після ув'язнення в Бердянській сільськогосподарській колонії та закінчення в Омському Сільськогосподарському Інституті спеціального курсу по сортовипробуванню зернових культур, був завідувачем Державних сортоучастків НК Держкомісії в Тайшеті, в Сибірі та на Північному Кавказі, себто цілковито віддавав свою увагу агрономії. Шлях до бандури, як зазначив я попередньо, показав мені Гнат Хоткевич. Він показав мені справжній шлях, бо перед тим моє зацікавлення обмежувалось здебільшого слуханням добірної духової оркестри, побуту в театрі, цирку. Не обминав я також принагідно виступів бандуристів, але, правду кажучи, було нудно слухати одноманітні родинно-побутові пісні та про Сталіна, про шахтаря-комсомольця, орденоносну доярку, стахановців тощо. Людина, яка виходила на сцену з бандурою, завжди була насторожена, щоб до неї не було пришито націоналізму. Один лише бандурист-жид з Ростова, Левін, широко афішувався як бандурист «Гамалія». Він виступав і пописувався з гуморесками, де здебільшого висміював українську дійсність — мешканців села.

Щойно в умовах еміграції справа кобзарського мистецтва стала для мене найбільш актуальною. Другою, найважливішою справою, крім українського шкільництва в Австралії, є також відкриття центру українознавчих студій при Макворі Університеті, яке відбулося в день 170-річчя з дня народження патрона Катедри Українознавства — Тараса Григоровича Шевченка 9 березня 1984 року.

Григорій Бажул

ВОЛОДИМИР ЮРКЕВИЧ — ВИЗНАЧНИЙ БАНДУРИСТ

Бандурист Володимир Юркевич народився у Львові 2 грудня 1923 року. Батьки Володимира, покійний вже батько Іван та мати Пелагія (ще жива) часто вечорами разом із синами співали народніх, історичних та побутових пісень і тим самим вціпили малому Влодкові любов до української пісні.

У народній школі ім. Бориса Грінченка у Львові Володимир співав сопраном у шкільному хорі (учителі: Сич і Терлецький), а від 1934 року брав лекції гри на гітарі й мандоліні у тодішнього директора школи д-ра П.Біланюка. У Першій академічній гімназії він співав вже альтом у шкільному хорі під диригентурою проф. Прокоповича, контриста в хорі О.Кошиця. Беручи лекції гри на клярнеті та флейті (проф. Пеленський та Баб'як, який живе у Нью-Йорку), в Українському Музичному Інституті ім. Лисенка, при вул. Шашкевича ч. 5 у Львові, рівночасно грав на цих інструментах у малій шкільній симфонічній оркестрі.

Восени 1939 року зацікавився з бандуристом Юрієм Сінгалевичем, у якого почав брати лекції гри на бандурі. На першу лекцію Юрій приніс дві бандури роботи бандуриста Костя Мисевича. Одну з них привіз до Америки бл. п. інж. Юрій Свістель, також один із учнів Ю.Сінгалевича (проживає в Трентоні, Н.-Дж). Першими учнями гри на бандурі в 1939 р. Ю.Сінгалевича були: бл. п. Андрій Мота (замордований більшовиками у 1941 році), Володимир Хомин із Щиреччини коло Львова (замордований більшовиками у 1941 році), Зенон Семків із Щирця коло Львова та Володимир Юркевич.

Вже за німецької окупації Галичини Ю.Сінгалевич зацікавив Володимира зі славним бандуристом-віртуозом та композитором, сл. п. д-ром Зиновієм Штокалком, родом із Бережанщини. І так Володимир перебрав місце бандуриста Федора Якимця у тодішньому тріо бандуристів у складі: В.Юркевич — 1-ий тенор, Ю.Сінгалевич — 2-ий тенор і З.Штокалко — бас.

Вони концертували у Галичині, а раз у місяць виступали у передачах львівського радіо. В міжчасі до радієвого тріо долучилися бандуристи: Степан Ганушевський із Станіславівщини (тепер мешкає у Рочестері) та бл. п. Семен Чулівський-Ластович з Чайкович коло Самбора. Останній виробляв бандури за взором бандуриста К.Мисевича. Бл. п. С.Ластович похований у Мюнхені (Німеччина) на цвинтарі Вальдфрідгоф.

Згодом тріо бандуристів поширено до квінтету, даліше під мистецьким керівництвом Ю.Сінгалевича, який виступав з концертами у Галичині аж до 1943 року. В одному із цих концертів у місті Зборові дозволено Володимирові Юркевичеві виступити з сольом, виконуючи пісню «На стрісі раз сиділи», яку він виконав динамічно та з доброю дикцією і полонив серця молодих. Тоді він здав іспит бандуриста-соліста.

У березні 1943 року в Інституті Народньої Творчости при вул. Францішканській у Львові відбувся з'їзд галицьких бандуристів (диригент о. дир. С.Сапрун. Прибуло тоді 13 бандуристів. Неприсутніми були: З.Штокалко і К.Мисевич, який концертував тоді на Крем'янецьчині на Волині. На цей виступ бандуристів запрошено на диригента композитора С.Колессу.

Останній виступ на бандурі на рідних землях відбув Володимир Юркевич у липні 1943 року в селі Безбрудах біля Бродів, і тут залишив свою бандуру, яку зробив йому Семен Ластович за взором Костя Мисевича.

Крім виступів з бандурою Володимир співав у 1942 році у професійному хорі (Український Національний Хор) при Інституті Народньої Творчости у Львові, що ним диригував Василь Осташевський.

В Німеччині після Другої світової війни разом із студентами Зиновієм Штокалком і Стапаном Малюцою створили студентське тріо бандуристів, яке

давало концерти в таборах скитальців, на студентських з'їздах, а саме: імпрези Т-ва «Обнова», «Пакс Романа» та в університетах. Володимир Юркевич був в цей час студентом Правничих наук при УВУ, який закінчив у 1950 році.

Після розбиття Капелі бандуристів ім. Тараса Шевченка такі бандуристи, як: Д.Кравченко, В.Варченко, Г.Бажул (родич бандуриста Мішалова з Австралії) попросили Володимира вступити до їхнього ансамблю ім.Вересая. До згаданого ансамблю вступив тоді також знаний бандурист-інструменталіст Леонід Гайдамака та Рева, контрист капелі ім. Т.Шевченка, і вони дали кілька успішних концертів. Тут Володимир Юркевич скористав багато з техніки гри на бандурі, бо кожний з тих бандуристів відзначався своєю питомою технікою гри на бандурі й виконанням.

У Мюнхені в Німеччині Юркевич зустрічався з бандуристом Дмитром Гонтою (проживав у Філядельфії), який виступав у 30-тих роках у Галичині з бандуристами Щербиною та Мисевичем.

**Виступ на концерті під час з'їзду бандуристів 12.III.1943 р. у Львові.
Зліва направо: Ярослав Бабуляк, Степан Ганушевський,
В.Терещук, В.Юркевич, Степан Малюца, І.Сінгалевиц, Г.Смирний,
Р.Масляник, Кухаришин, С.Ластович, А.Карп'юк**

Виступав В.Юркевич також з такими бандуристами, як: Г.Назаренко, Міняйло, С.Ганушевський та Сергій Ковальчук.

По приїзді до Америки виступав як бандурист-соліст на різних концертах в наших громадах, в університетах та на телевізійних і радієвих передачах.

В 1950 році вступив до ансамблю бандуристів під мистецьким керівництвом Степана Ганушевського, в склад якого входили: М.Самокіш, Л.Лампіка, Т.Бориско, І.Раковський, Т.Лозинський, С.Ковальчук та С.Ганушевський. Цей перший у Америці ансамбль бандуристів випустив першу платівку з піснями УПА при допомозі Мирона Сурмача у Нью-Йорку.

Багато молодих і старших брало лекції гри на бандурі у В.Юркевича, а серед них одне з перших місць зайняв Андрій Горнякевич, знавець кобзарського мистецтва, який перебуває у Канаді.

У 1972 році Володимир Юркевич заснував капелю бандуристів із своїх учеників при станиці 1-ої УД УНА в Ньюарку, що її диригентом був Осип Головацький. Капеля випустила платівку «З піснею на устах».

В. Юркевич дає перші лекції гри на бандурі молодому А.Горняткевичу

В міжчасі В.Юркевич учив теж гри на бандурі у школі українознавства у Бавнд Бруку, де також провадив жіночим ансамблем ім.Лесі Українки та короткий час навчав гри на бандурі у Школі Кобзарського Мистецтва у Нью-Йорку.

Тепер Володимир Юркевич є мистецьким керівником ансамблю бандуристів «Гомін» у Ньюарку, Нью-Джерзі, в склад якого входять: М.Гнатишин, М.Гринюк, І.Гранківський, Б.Левицький, О.Напора, П.Кузів, В.Ковар, П.Козира, М.Стоцько, А.Стусик та М.Заяць. Вони виступають з концертами по українських громадах та міжнародніх імпрезах.

Проби перед концертом в Гослярі, Брітанська зона в Німеччині, 1947 рік.. Зліва направо: Міняйло, В.Юркевич, С.Ганушевський, Г.Назаренко

БОГДАН ШАРКО

Богдан Шарко народився в Галичині. Як гімназійний учень вчився фортепіанової гри в Музичному Інституті ім.Лисенка в Станиславові у педагога Стефанії Крижанівської й теорії музики у відомого композитора Івана Недільського, тодішнього директора Інституту.

Науку сольоспіву розпочав у 1940 році в тому ж Інституті, а продовжував у Мюнхені в камерної співачки Ельзи Цайдлер. Гри на бандурі вчився в 1950 р. у колишнього члена Капелі ім.Т.Шевченка Івана Лукича Рябчуненка. З того часу Б.Шарко виступає як соліст-бандурист по всій Німеччині, де він мешкає. Він мав повторні виступи по всіх більших поселеннях українців у Франції, виступав з великим успіхом на фолкльорному концерті Штрасбурзького Університету, серед українців Бельгії, Голляндії, Австрії й у Римі на відкритті академічного року Українського Католицького Університету на запрошення сл. п. Блаженнішого Патріярха Йосифа. Від ряду літ він відомий у мистецькому мюнхенському клубі «Катакомба», де на міжнародньому конкурсі одержав похвальну оцінку «віртуоза бандури» («Мюнхен Меркур» 24.7.71).

Шарко наспівав пісні в радіостанції Баня Лука в Югославії й у баварському радіо в Мюнхені, що їх періодично можна слухати у недільних концертах бажань.

Б.Шарко виступає теж як концертний співак-баритон. Крім виступів у Німеччині мав він 10 концертів на запрошення СУБ-у в Англії, в тому 7 концертів із співачкою з Бельгії Марійкою Галабурдою. Він наспівав дві платівки: «Пісні при бандурі» й «Українські релігійні пісні» при супроводі органів, що про неї писав відомий музиколог і композитор Осип

Залеський: «Платівка видана в Мюнхені з текстом пісень на обкладинці англійською й німецькою мовами. Голос соліста широкого діапазону, звучить повно й м'яко, що підкреслює релігійний характер співаних пісень, а доповнює це ніжний супровід на органах» («Новий шлях», Торонто, 1.10.77).

Б.Шарко був у сімдесятих роках європейським кореспондентом фахового журналу «Музичні вісті», що виходив у Нью-Йорку.

БАТЬКУ! МАМО! БАНДУРА інструмент виключно український без паралелі чи подібностей є сьогодні символом України. Передплачуйте журнал „БАНДУРА” для своїх дітей які вивчають український історичний інструмент, що вже століттями передає неписану історію нашого народу.

БАНДУРИСТИ!

Закликайте Ваших друзів і приятелів передплачувати, докладно читати і дописувати про свої ансамблі, гуртки, а також збирати пожертви на його пресфонд.

Ukrainian Bandura Ensemble of N.Y.: 10th Anniversary Album

Not so long ago a new record album was brought to my attention. The album was by the Ukrainian Bandura Ensemble of New York on the occasion of their 10th anniversary.

I approached this album with an open mind. However, after listening to it I became very enthusiastic. It is very well recorded. The quality of the performance, not to mention the variety of music on the record is great. Technically speaking this album is up to par with the more commercial not ethnic discs of our time. This is something noticeably lacking in many other Ukrainian discs.

I attribute this improvement to younger people being involved. They are experimenting with new techniques and not just limiting their concerns to historical documentation. This is now more possible due to added technology being available to Ukrainian performing groups through 'Yevshan Communications' in Montreal, Canada. Another important factor here is the specialization of our youth in this area. The more knowledge the performers have the less they must rely on others. I think it is high time our own discs reached this higher plateau.

The disc opens with a very lively dance medley, 'Oy, hop ty-ny-ny', in which the ensemble really demonstrates their high level of technique. Should you still have doubts listen to 'Bukovynka', another dance tune. Your doubts will be wiped away. The album is also dotted with many memorable vocal performances, both solo and choral. Standing out among the choral pieces is 'Vstaye Khmara'. The immortal words of Taras Shevchenko set to the music of Vasyl Yemetz — truly stunning!

An equally moving performance is 'Pisnya pro Mazepu'. Here M. Newmerzycky, a bass-baritone, sings a beautiful composition by V. Mishalov. As we move along... What's this? Bach? That is correct

and the arrangements are beautiful. (If I close my eyes I can almost envision kozaks joyfully dancing to these!) Topping off this disc is an excerpt from the opera 'Zaporozhets za Dunajem' sung by none other than Halyna Andreadis. A lovely way to end this album.

All together there are 12 songs on here ranging from historical and folk tunes all the way to operatic and other classical pieces. There is truly something here for everyone (except Disco — sorry there is no Disco here).

I extend my congratulations to Julian Kytasty, Ken Bloom and all those involved for a job well done. Special mention here for Nick Czorny, spiritual advisor and organizer of the group (who I am sure spent countless sleepless and lunchless days seeing this project through).

Unfortunately I hear that sales are not that high. I just cannot imagine why. To date we have had only one real steady recording bandurist group. I am speaking of the 'Taras Shevchenko Capella' of Detroit. Sure other parish groups have had bandura recordings. However most of these were of souvenir nature so the participants could have a remembrance. Subsequently the quality of the latter mentioned discs left much to be desired.

'The N.Y. Bandura Ensemble' has the potential to become a steady recording and performing group. They just need public support to continue such ventures.

I realize everyone is crying for support these days so what I suggest — Don't buy this record for patriotic reasons. Buy it because it's great! You'll love it! What can you buy these days, of lasting value, for less than ten dollars? Pizza? Chinese food? Come on. Stay home one night and have some 'yushka' then buy this record with what you saved. Invest in the nutrition of your soul. You'll be glad you did!!!

FIRST BANDURA COURSE IN MUNICH — LEAVES ITS MARK ON EUROPE

This summer, due to the efforts of the Ukrainian Free University Foundation and the New York School of Bandura, the first, hopefully annual, bandura course in Munich attracted students from all over Europe — England, France, Germany, Belgium and even distant Sweden — 21 students in all participated in the five-day workshop which spanned from July 9-17. The course was taught by instructors of the New York School of Bandura, also members of the 'Echo of the Steppes Bandura Ensemble of N.Y.', who were participating in the UFUF's fourth annual study-tour 'Stezhkamy Bat'kiv po Evropi', led by Prof. Petro Goy and Lydia Czorny. Instructors included Lydia Czorny, Nataalka Honcharenko, Olga Chodoba, John Lechicky and Zenon Bachir. All students received full scholarships covering costs of food, lodging and instruction for the duration of the course.

The course program itself consisted of two separate sessions during the day of instruction in both the Poltava and Chernihiv methods of playing, where basic technique as well as more advanced technique and repertoire were drilled, and an evening session of choral singing led by Nataalka Honcharenko for course participants and other local singing talents that joined in the activities. An evening class was also available for those students unable to attend the day sessions. Course participants also had access to an audio and print library dealing with Ukrainian music in general, and bandura specifically.

To prove that all their work was not in vain, the group performed at various functions, including the unveiling of the Commemorative Plaque at the Dachau Concentration Camp, as well as participating in a lively program at the church hall in Munich, and an informal performance at Marienplatz, Munich's town square, where the Ukrainian community turned out at large to support this impromptu group of performers. In addition to the five members of the New York bandura group, bandurists Nadia Bluj and Donna Fedenko of Detroit and Ludmila Shanta of Toronto also played and accompanied the choir.

This same bandura group also performed on a 3-minute live television spot on German national television on a program called 'Tele-Illustrierte' on the ZDF network, playing Hryhory Kytasty's 'Echo of the Steppes'. They were greeted with great acclaim by both German and Ukrainian audiences alike.

It is hoped that all these aspiring bandurists will be able to continue their bandura instruction at future such workshops and seminars, at repeat some of the memorable performances given for the Munich community in other centers of Europe.

*****

ДО ВІДОМА БАНДУРИСТАМ І ЛЮБИТЕЛЯМ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Цього року появилось надзвичайно цінне видання на 290 сторінок, в твердій оправі „ЗБІРНИК НА ПОШАНУ ГРИГОРІЯ КИТАСТОГО” у 70-річчя з дня народження. Упорядкування і редакція проф. Якова Гурського. Праця видана Музикологічною Секцією Української Вільної Академії Наук в ЗСА. Музична редакція Василя Витвицького. 80 сторінок творів Мавстра Григорія Китастого.

Український Народний Союз, Інк.

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

P. O. Box 76 • 30 Montgomery Street • Jersey City, N. J. 07303

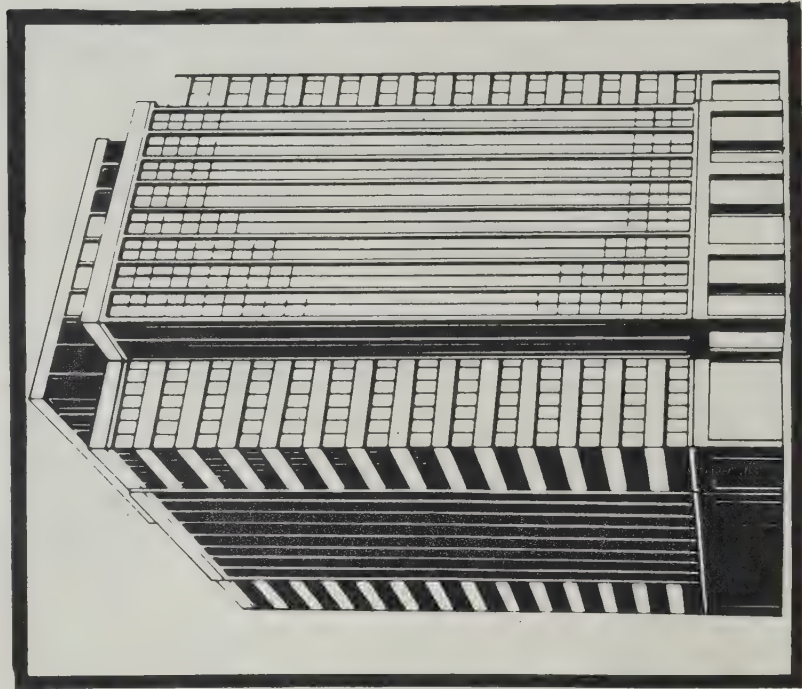
Telephones: (201) 451-2200, N. Y. Line (212) 227-5250-1

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

- Має 16 клас модерного забезпечення;
- Забезпечує членів до 50,000 доларів;
- Виплачує найвищу пенсію;
- Видає щоденник „Свободу“, Український Тижневик і журнал для дітей „Веселка“;
- Удляє стипендії студуючій молоді;
- Удержує ваканційну оселю „Союзівку“.

**ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ
У Н С !
ЗАБЕЗПЕЧИТЬСЯ
І БУДЬТЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕНІ!**

Українська Будівля — Ukrainian Building

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

- Offers 16 types of life insurance protection.
- Insures members for up to \$50,000.
- Pays out high dividends on certificates.
- Publishes the "Svoboda" daily, the English language "Ukrainian Weekly," and the children's magazine "Veselka" (The Rainbow).
- Provides scholarships for students.
- Owns the beautiful estate Soyuzivka.

**JOIN THE UNA —
INSURE YOURSELF
AND BE SAFE!**

ЩАДИТИ чи ПОЗИЧАТИ

найкорисніше в

ФЕДЕРАЛЬНІЙ КРЕДИТОВІЙ КООПЕРАТИВІ

„САМОПОМІЧ”

в Нью Йорку

Зайдіть туди або потелефонуйте та дістанете докладніші інформації про те, що ця кредитівка:

- платить значно вищі відсотки від звичайних ощадностей чим якийнебудь банк чи щадниця;
- в додатку дає зовсім безплатне життєве забезпечення до висоти \$2,000.00;
- видає всякого рода ощадностейі сертифікати, а то:
  - a/ 3 — month Certificates of Deposit,
  - b/ 6 — month Money Market Certificates,
  - c/ 30 — month Savings Certificates,
  - d/ 12 — month All-Savers Certificates,і платить найвищі законом дозволені відсотки;
- приймає вплати до пенсійного забезпечення (IRA) і платить високі відсотки від нагромаджених вкладів;
- відкриває для членів т.зв. „SHARE DRAFT ACCOUNT”, що є рівнозначним зі звичайним чековим контом.
- користує з федерального забезпечення всіх ощадностей до висоти \$100,000.00;
- уділює на дуже догідних умовах сплати позичок, а то:
  - a) особисті на всякі потреби,
  - b) моргеджові на закупно реальностей,
  - b) на закупно авта,
  - г) незвичайно корисні для молоді — студентські позички;
- дає зовсім безплатне забезпечення позичаючого на випадок смерти чи тривалої непрацездатности до висоти \$10,000.00;
- Дає всякі інші банкові услуги — в тому видає грошові перекази, подорожні чеки та приймає безпосередні депозити чеків Соціального Забезпечення.
- з чистого зиску уділяє нашим школам, молодечим, культурним, мистецьким та іншим нашим організаціям допомоги, що уможливають їхнє існування й працю.

Користайте отже з усіх тих добродійств, що їх дає для членів та цілої нашої громади рідна фінансова установа.

**SELF RELIANCE (N.Y.)
FEDERAL CREDIT UNION**

108 Second Avenue ■ New York, N.Y. 10003 ■ Tel.: (212) 473-7310

KOBASNIUK TRAVEL AGENCY

Your leading Ukrainian — American Travel Agency

Established 1920

Cruises • Hotels • Foreign & Domestic Tours

Car Rentals

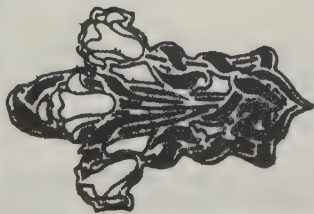
Immigration and Visitor Documentation

UKRAINE and EUROPE SPECIALISTS

Vera Kowbasniuk-Shumeyko
President

Anthony Shumeyko
Insurance Broker

157 Second Avenue
New York, N.Y. 10003

The UKRAINIAN NATIONAL MEMORIAL CEMETERY of USA
4111 Pennsylvania Avenue., S.E. Washington, D.C. 20746

invites all Ukrainians, their relatives and friends to purchase burial crypts and
BECOME BUILDERS-OWNERS OF THE
UKRAINIAN NATIONAL MONUMENT

M A U S O L E U M

As of January 1, 1984

Levels II and III — \$2750 (Prices include Perpetual Care)
also
in ground burial sites, vaults, monuments, markers etc... and all services
available. (Pre-need and At-need).

I burial site — \$720 (including Perpetual Care)

For further information mail this coupon to:

Ukrainian Memorial, Inc.
P.O. Box 430 ■ Dunkirk, Md. 20754

or call COLLECT: Tuesday through Saturday, 10 A.M. to 2 P.M.

301-568-0630

Please send FREE detailed information with NO
OBLIGATION — on burial spaces at the Ukr.
National Mem. Cemetery of USA in Washington, D.C.
☐ in Mausoleum ☐ in ground

Name .....

Street .....

City ..... State..... Zip .....

Telephone: Area Code ..... No. ....

ПЕРША В НЬЮ-ЙОРКУ УКРАЇНСЬКА КОМП'ЮТЕРНА ДРУКАРНЯ

НАЙМОДЕРНІШІ АМЕРИКАНСЬКІ КОМП'ЮТЕРИ
ВЕЛИКИЙ ВИБІР УКРАЇНСЬКИХ ШРИФТІВ (понад 200).
МАГНЕТИЧНИЙ ДИСКОЗАПИС НА 300,000 ЗНАКІВ
ПОШИРЕНА ЕЛЕКТРОННА ПАМ'ЯТЬ
ВСІ УКРАЇНСЬКІ НАГОЛОСИ
НИЗЬКІ ЦІНИ.

БЕЗКОШТОВНА КОРЕКТА

Автоматична копіювально-табуляційна система

МИСТЕЦЬКЕ І ГРАФІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ

МОВНЕ РЕДАГУВАННЯ ТЕКСТІВ

ВИСОКОЯКІСНИЙ СКЛАД І ДРУК КНИЖОК, ЖУРНАЛІВ, БРОШУР,
ГАЗЕТ, АЛЬМАНАХІВ, БЮЛЕТЕНІВ, КАТАЛОГІВ, ЛЕТЮЧОК тощо
Спеціальна знижка на всі замовлення, одержані до Нового Року.

META PUBLISHING COMPANY

P.O. Box 54101, Linden Hill Sta.,

New York, N.Y.

Tel.: (718) 445-2836

вступайте в члени

УКРАЇНСЬКОГО БРАТСЬКОГО СОЮЗУ

Всеукраїнської Забезпеченево-Допомогової Установи
в Америці та Канаді

Різні роди життєвого забезпечення

Стипендії для молоді у вищих школах

Допомого товариствам та своїм членам

Тижневик «НАРОДНА ВОЛЯ» й англomовний журнал «ФОРУМ»
Відпочинкова культурно-виховна оселя «ВЕРХОВИНА» в Глен Спей,
Н.-Й.

За інформаціями просимо звертатися до місцевих відділових секретарів або до
Головної Канцелярії УБСоюзу

FORUM UKRAINIAN REVIEW

PUBLISHED BY

UKRAINIAN FRATERNAL ASSOCIATION

440 Wyoming Avenue, Box 350, Scranton, PA 18503

ЗМІСТ

Ліда Чорна — ДОРОГИЙ НАШ БАТЬКУ КОБЗАРЮ!	1
Микола Дейчаківський — ПРОЩАЙ, КОБЗАРСЬКИЙ БАТЬКУ, ГРИГОРІЮ КИТАСТИЙ!	2
Ольга Лубська — НАД КОБЗАРЕВОЮ МОГИЛОЮ	3
Юрій Коломиєць — КОБЗАР ІЗ КОБЕЛЯК	3
о. В.Базилевський — СЛОВО НА ПАНАХИДІ ЗА ДУШУ СВ. П. ГРИГОРІЯ КИТАСТОГО	4
Ол.Пошиваник — ПРОЩАННЯ З КОБЗАРЕМ	6
Ольга Лубська — СЛАВА	11
Наталія Дмитріюк — ПРОЩАЙ, КОБЗАРСЬКИЙ БАТЬКУ, ГРИГОРІЮ КИТАСТИЙ!	12
Григорій Китастих — ВОСЬМИГОДИННИЙ РОБОЧИЙ ДЕНЬ ДЛЯ МИСТЦІВ... ..	13
Данило Міршук — ПРОЩАЙ, КОБЗАРЮ!	16
Віктор Мішалов — МОЇ СПОГАДИ ПРО Г.КИТАСТОГО	19
Василь Онуфрієнко — БАНДУРА	21
Григорій Китастих — БУРЖУАЗНА ГАЛИЧИНА, ТРІУМФ ШЕВЧЕНКА НАД СТАЛІНИМ... ..	22
Ол. Пошиваник — ПОГАНИЙ СОН ПРИСНИВСЯ МЕНІ	26
Григорій Китастих — ПРЕМ'ЄР ЛЮБЧЕНКО, ТУРЕЦЬКІ СУЛТАНИ... ..	27
д-р Любомир Мазур — ПЕРШИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОБЗАРСЬКИЙ КУРС	30
Григорій Китастих — УКРАЇНА, ГОСТЮВАННЯ У ТАМЕРЛАНА... ..	35
Віктор Мішалов — ВАРІАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТЕМИ «ОЙ, НЕ ХОДИ ГРИЦЮ»	39
Микола Вірний — ГРАЙ, БАНДУРО, ГРАЙ	41
Ярко Антоневич — ПОКЛІН ГРИГОРІЄВІ КИТАСТОМУ	44
ПЕРШИЙ ЗБІРНИЙ КОНЦЕРТ БАНДУРИСТІВ У НЬЮ-ЙОРКУ	45
Григорій Бажул — З БАНДУРОЮ ПО СВІТУ	46
ВОЛОДИМИР ЮРКЕВИЧ — ВИЗНАЧНИЙ БАНДУРИСТ	53
БОГДАН ШАРКО	57
ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬБОМ АНСАМБЛЮ БАНДУРИСТІВ У НЬЮ-ЙОРКУ ..	58
ПЕРШИЙ КУРС БАНДУРИ В МЮНХЕНІ	59

Typesetting and Printing by:
META Publishing Co.
P.O. Box 54101, Linden Hill Sta.,
New York, N.Y.
Tel.: (718) 445-2836

SCHOOL OF BANDURA
84-82 164th Street
Jamaica, N.Y. 11432

Кергонксон, 11-го грудня, 1984.

Товариство Українських Бандуристів
Джамейка, Н.Й.

Вельмишановні,

Пересилаю чека ч. 2247 на суму 10.- дол. з розпродажу
льосів і окремо 5.- дол., жертва пані Н.Н. з Кергонксону.

Ширий привіт і побажання якнайкращого
успіху з концерту -

Дарія Горняткевич

